

گزارش فصلی تحولات اقتصاد ایران

شماره ۲۴ | مهر ۱۴۰۰

تذکر

آمار و اطلاعات استفاده شده در این گزارش جدیدترین و به‌روزترین آمار و اطلاعاتی است که در زمان انتشار آن (۲۰ مهر ۱۴۰۰) از منابع معتبری که در متن یا زیرنویس‌ها ذکر شده‌اند قابل دسترسی بوده است. آمار، اطلاعات و تحلیل‌های ارائه شده در این گزارش صرفاً جنبه اطلاع‌رسانی داشته و هیچ مسئولیت یا تعهدی را از سوی بانک خاورمیانه و یا سازمان‌ها و افراد وابسته به آن ایجاد نمی‌نماید.

فهرست مطالب

۲	اقتصاد ایران در یک نگاه
۱	بخش واقعی
۲	قیمت‌ها و تورم
۳	تراز پرداخت‌ها
۴	بازار ارز
۵	متغیرهای پولی و اعتباری
۶	وضعیت مالی دولت
۷	بازار سرمایه
۸	سایر تحولات

یادداشت: در این گزارش هر جا نرخ رشد متغیری ارائه شده، منظور درصد تغییر آن متغیر در دوره یا مقطع مورد بحث نسبت به دوره یا مقطع مشابه در سال قبل از آن است، مگر این که خلاف آن ذکر شده باشد. برای مثال، منظور از «رشد درآمدهای نفتی در بهار ۱۴۰۰»، درصد تغییر این درآمدها در بهار ۱۴۰۰ نسبت به بهار ۱۳۹۹ است.

نسخه الکترونیکی این گزارش و شماره‌های قبل از آن در آدرس زیر قابل دسترسی است:
<http://middleeastbank.ir/page/EconomicReports>

اقتصاد ایران در یک نگاه

شاخص	بهار ۱۳۹۹	تابستان ۱۳۹۹	پاییز ۱۳۹۹	زمستان ۱۳۹۹	سال ۱۳۹۹	بهار ۱۴۰۰	تابستان ۱۴۰۰
مشارکت و بیکاری (درصد)							
نرخ مشارکت جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر	۴۱/۰	۴۱/۸	۴۱/۴	۴۰/۹	۴۱/۳	۴۱/۴	۴۱/۱
نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر	۹/۸	۹/۵	۹/۴	۹/۷	۹/۶	۸/۸	۹/۶
نرخ بیکاری جوانان ۱۵ تا ۲۴ ساله	۲۴/۵	۲۳/۱	۲۳/۷	۲۳/۶	۲۳/۷	۲۲/۱	۲۵/۷
نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و زیربخش‌های آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ (درصد)							
تولید ناخالص داخلی	-۰/۳	۳/۵	۳/۰	۵/۴	۲/۹	۶/۲	-
صنایع و معادن	۷/۰	۶/۰	۷/۳	۱۰/۰	۷/۶	۲/۱	-
نفت	-۱۰/۷	۱۲/۶	۸/۶	۲۷/۲	۸/۷	۲۳/۳	-
کشاورزی	۴/۶	۳/۹	۴/۹	۴/۱	۴/۳	-۰/۹	-
خدمات	-۲/۵	۱/۰	-۰/۱	۰/۸	-۰/۲	۷/۰	-
تولید ناخالص داخلی بدون نفت	-۰/۷	۲/۹	۲/۴	۳/۴	۲/۴	۴/۷	-
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (به قیمت بازار)	۱۷/۳	-۵/۵	۱/۷	۱۰/۵	۵/۰	-۳/۵	-
نفت (هزار بشکه در روز)							
متوسط تولید*	۱,۹۶۶	۱,۹۴۲	۱,۹۸۶	۲,۱۹۸	۲,۰۲۳	۲,۴۴۰	-
نرخ تورم نقطه به نقطه (درصد)							
رشد شاخص بهای مصرف‌کننده (۱۳۹۵=۱۰۰)	۲۱/۱	۳۰/۶	۴۴/۲	۴۷/۷	۳۶/۴	۴۷/۶	۴۳/۷
رشد شاخص بهای تولیدکننده (۱۳۹۵=۱۰۰)	۱۸/۰	۳۹/۷	۵۸/۸	۶۷/۵	۴۶/۷	۴۲/۰	-
تراز پرداخت‌ها (میلیون دلار)							
صادرات نفتی	۳,۸۶۵	۴,۶۹۳	۶,۰۵۶	۶,۴۲۹	۲۱,۰۴۳	-	-
صادرات غیرنفتی	۵,۰۷۳	۶,۴۹۹	۸,۰۲۵	۹,۲۰۸	۲۸,۸۰۵	-	-
واردات کالا	۹,۱۵۰	۱۱,۸۲۴	۱۱,۹۶۳	۱۳,۶۷۶	۴۶,۶۱۲	-	-
تراز حساب کالا	-۲۱۲	-۶۳۲	۲,۱۱۹	۱,۹۶۱	۳,۲۳۶	-	-
تراز بازرگانی غیرنفتی	-۴,۰۷۷	-۵,۳۲۵	-۳,۹۲۸	-۴,۴۶۸	-۱۷,۸۰۶	-	-
تراز حساب جاری	-۶۲۲	-۱,۲۰۶	۱,۱۲۴	-۳	-۷۰۸	-	-
تراز حساب سرمایه	-۲,۹۰۳	-۹۹۰	-۱,۲۶۷	-۱,۱۵۹	-۶,۳۱۸	-	-
تغییر در ذخایر بین‌المللی	-۱,۰۰۶	-۸۷۸	-۹۵۰	۱۹۳	-۲,۶۴۱	-	-
نرخ برابری دلار آمریکا با ریال (متوسط طی دوره)							
بازار آزاد	۱۶۲,۳۷۶	۲۲۰,۸۶۱	۲۷۲,۹۵۰	۲۴۴,۰۲۷	۲۲۵,۰۵۴	۲۳۳,۸۲۰	۲۶۰,۸۶۷
رسمی	۴۲,۰۰۰	۴۲,۰۰۰	۴۲,۰۰۰	۴۲,۰۰۰	۴۲,۰۰۰	۴۲,۰۰۰	۴۲,۰۰۰
سامانه نیما (حواله)	۱۴۴,۴۳۰	۱۸۷,۳۶۵	۲۵۱,۹۱۴	۲۴۱,۱۰۶	۲۰۶,۲۰۴	۲۱۷,۵۸۲	۲۲۵,۷۹۷
متغیرهای پولی و اعتباری (هزار میلیارد ریال - در انتهای دوره)							
پایه پولی	۳,۸۳۳/۵	۳,۷۲۰/۶	۴,۰۷۵/۴	۴,۵۵۹/۵	۴,۵۵۹/۵	۵,۰۰۹/۰	-
بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی	۱,۱۳۲/۹	۱,۲۹۱/۹	۱,۲۶۸/۴	۱,۲۰۳/۰	۱,۲۰۳/۰	۱,۱۳۴/۴	-
خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی	۳۹۴/۳	۱۷۲/۷	۱۲۳/۰	-۲۱۹/۴	-۲۱۹/۴	۴۰۸/۲	-
خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی	۳,۶۶۹/۱	۳,۶۳۱/۸	۳,۸۳۸/۳	۴,۴۲۷/۴	۴,۴۲۷/۲	۴,۷۹۰/۹	-
نقدینگی	۲۶,۵۷۱/۷	۲۸,۹۵۸/۹	۳۱,۳۰۰/۲	۳۴,۷۶۱/۷	۳۴,۷۶۱/۷	۳۷,۰۵۴/۰	-
حجم پول	۵,۰۲۰/۵	۶,۰۰۷/۰	۶,۱۷۰/۳	۶,۹۰۹/۶	۶,۹۰۶/۶	۷,۲۶۱/۹	-
سپرده‌های دیداری	۴,۴۴۲/۵	۵,۴۰۷/۴	۵,۵۲۸/۱	۶,۱۷۴/۶	۶,۱۷۴/۶	۶,۵۴۶/۹	-
شبه پول (سپرده‌های غیردیداری)	۲۱,۵۵۱/۲	۲۲,۹۵۱/۹	۲۵,۱۲۹/۹	۲۷,۸۵۲/۱	۲۷,۸۵۲/۱	۲۹,۷۹۲/۱	-
وضعیت مالی دولت (هزار میلیارد ریال)							
داده‌های این بخش در دسترس نیست.							
بورس اوراق بهادار تهران (در آخرین روز دوره)							
شاخص کل	۱,۲۷۰,۶۲۷	۱,۵۹۵,۱۶۰	۱,۴۳۹,۱۲۴	۱,۳۰۷,۶۵۷	۱,۳۰۷,۶۵۷	۱,۱۶۸,۵۹۲	۱,۳۸۶,۴۵۱
شاخص مالی	۱,۸۵۵,۱۵۱	۲,۰۸۷,۹۵۷	۲,۰۰۱,۹۳۹	۱,۷۸۲,۰۶۸	۱,۷۸۲,۰۶۸	۱,۶۲۲,۶۷۷	۱,۵۵۸,۷۵۱
شاخص صنعت	۱,۱۰۹,۵۳۲	۱,۴۱۵,۰۲۴	۱,۲۶۴,۵۳۲	۱,۱۵۴,۲۵۸	۱,۱۵۴,۲۵۸	۱,۰۲۷,۵۸۹	۱,۲۶۹,۸۹۹
ارزش بازار (هزار میلیارد ریال)	۴۷,۵۹۷	۶۰,۰۳۵	۵۷,۰۵۹	۵۱,۶۰۱	۵۱,۶۰۱	۴۶,۶۶۰	۵۳,۴۲۷

مأخذ: گزارش‌های مختلف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مرکز آمار ایران و شرکت بورس اوراق بهادار تهران
* بر اساس گزارش‌های اوپک (منابع ثانویه)

۱. بخش واقعی

۱۴۰۰ ثبت شده است.

گروه صنایع و معادن در گزارش بانک مرکزی در بهار ۱۴۰۰ معادل ۲/۱ درصد رشد داشته است. در این گروه زیربخش تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا بیشترین رشد (۶/۳ درصد) و زیربخش ساختمان کمترین رشد (منفی ۱۲/۳ درصد) را تجربه کردند. در گزارش مرکز آمار گروه صنایع و معادن شامل استخراج نفت و گاز طبیعی نیز می‌شود. در گزارش مرکز آمار بیشترین رشد در بین زیرمجموعه‌های زیرگروه صنعت در فصل بهار ۱۴۰۰ مربوط به زیربخش ساختمان با رشد ۱۲/۹ درصد است. در این گزارش، زیرگروه صنعت رشد ۵/۵ درصدی در این فصل داشته که اختلاف ۰/۶ واحد درصدی با گزارش بانک مرکزی (۶/۱ درصد) دارد.

گروه خدمات در گزارش بانک مرکزی در بهار سال جاری رشد ۷/۰ درصد را ثبت کرده است. در این گروه زیرمجموعه فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی بیشترین رشد (۵۷/۹ درصد) را داشته و فعالیت‌های مالی و بیمه رشد منفی ۱۶/۸ درصد را تجربه کرده است. این در حالی است که فعالیت‌های مالی و بیمه در سال ۱۳۹۹ رشد ۸/۷ درصدی را به ثبت رسانده بود. علاوه بر این، رشد زیربخش‌های فعالیت‌های مربوط به تأمین جا و غذا، بهداشت و مددکاری اجتماعی، اطلاعات و ارتباطات و حمل و نقل و انبارداری قابل توجه بوده و به ترتیب ۲۸/۸ درصد، ۲۷/۳ درصد، ۱۶/۴ درصد و ۱۴/۹ درصد رشد داشته‌اند. این مهم حکایت از بازایی بخش خدمات از پیامدهای منفی شیوع ویروس کرونا دارد. در گزارش مرکز آمار، بخش خدمات در فصل بهار ۱۴۰۰ با رشد ۴/۵ درصد همراه بوده است که ناشی از رشد تمام زیربخش‌های گروه خدمات به غیر از واسطه‌گری‌های مالی است. در این بین بیشترین رشد مربوط به زیربخش سایر خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی (۲۴/۱ درصد) بوده و زیربخش واسطه‌گری‌های مالی رشد منفی ۴/۳ درصد را تجربه کرده است. رشدهای منفی تجربه‌شده در زیربخش واسطه‌گری‌های مالی در گزارش بانک مرکزی و مرکز آمار تفاوت قابل توجهی دارند، اما هر دو گزارش اذعان دارند که در فصل بهار ۱۴۰۰ فقط این زیربخش در بین زیرمجموعه‌های گروه خدمات با انقباض روبه‌رو بوده است.

از سوی دیگر نرخ رشد اقتصادی گروه کشاورزی در گزارش بانک مرکزی منفی ۰/۹ درصد و در گزارش مرکز آمار منفی ۴/۵ درصد در فصل اول سال ۱۴۰۰ گزارش شده است. طبق گزارش بانک مرکزی، رشد منفی این بخش عمدتاً به خشکسالی و کاهش ۱۳/۶ درصدی تولید محصولات زراعی برمی‌گردد. جدول ۱ جزئیات نرخ رشد اقتصادی فصول مختلف سال ۱۳۹۹ و فصل بهار سال ۱۴۰۰ را برای گروه‌های اصلی اقتصاد کشور بر مبنای گزارش بانک مرکزی نشان می‌دهد.

جدول ۱- نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و زیرمجموعه‌های آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ (درصد)

سهم از رشد در بهار ۱۴۰۰	۱۴۰۰		۱۳۹۹			
	بهار	سال	زمستان	پاییز	تابستان	بهار
گروه کشاورزی	۴/۶	۴/۳	۴/۱	۴/۹	۳/۹	۳/۹
گروه نفت	-۱۰/۷	۲۳/۳	۸/۷	۲۷/۲	۸/۶	۱۲/۶
گروه صنایع و معادن	۷/۰	۲/۱	۷/۶	۱۰/۰	۷/۳	۶/۰
گروه خدمات	-۲/۵	۷/۰	-۰/۲	۰/۸	-۰/۱	۱/۰
تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه (بدون نفت)	۰/۷	۴/۷	۲/۴	۳/۴	۲/۴	۲/۹
تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه	-۰/۳	۶/۲	۲/۹	۵/۴	۳/۰	۳/۵

ماخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران فصل بهار ۱۴۰۰ (به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵)

بخش خصوصی در زمستان سال ۱۳۹۹ معادل مثبت ۳/۰ درصد بود. البته این متغیر در مجموع سال ۱۳۹۹ افت ۰/۵ درصدی را تجربه کرد. در ادامه و در فصل بهار ۱۴۰۰، مصرف بخش خصوصی با رشد ۲/۲

جدیدترین آمار منتشرشده حساب‌های ملی سال ۱۴۰۰ از سوی بانک مرکزی از رشد مثبت اقتصادی کشور در فصل بهار حکایت دارد. در فصل بهار سال ۱۴۰۰، تنها رشد بخش کشاورزی منفی بوده و رشد سایر گروه‌های اصلی فعالیت‌های اقتصادی از جمله بخش نفت، مثبت رقم خورده است. در گزارش مرکز آمار نیز رشد مثبت اقتصادی در فصل بهار به ثبت رسیده است. باید توجه داشت که گزارش مرکز آمار به قیمت‌های بازار محاسبه شده و گزارش بانک مرکزی به قیمت پایه ارایه شده است. در عین حال تفاوت‌هایی در نحوه دسته‌بندی فعالیت‌های اقتصادی بین این دو گزارش وجود دارند. علاوه بر این، جهت محاسبه به قیمت ثابت در گزارش بانک مرکزی سال پایه ۱۳۹۵ در نظر گرفته شده و در گزارش مرکز آمار ایران از سال پایه ۱۳۹۰ استفاده شده است. بر اساس گزارش بانک مرکزی، کل ارزش افزوده ایجادشده (به قیمت جاری) در اقتصاد کشور در بهار ۱۴۰۰ بالغ بر ۱۲,۵۷۵/۷ هزار میلیارد ریال بوده که به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ از رشد اقتصادی ۶/۲ درصدی حکایت دارد. بخش عمده رشد اقتصادی بهار ۱۴۰۰ مربوط به بخش خدمات با سهم از رشد ۳/۹ واحد درصدی و بخش نفت با سهم از رشد ۱/۹ واحد درصدی بوده است. عملکرد رشد ۷/۰ درصدی گروه خدمات در فصل بهار ۱۴۰۰ بیانگر بازایی این بخش از تبعات منفی شیوع ویروس کرونا است. همچنین بخش نفت در نتیجه تغییرات بین‌المللی از جمله انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده آمریکا (کاهش فشار تحریم) و گسترش واکنش‌های جهانی برای مقابله با ویروس کرونا (افزایش تقاضای جهانی نفت خام) رشد داشته است. این در حالی است که در فصل بهار سال ۱۳۹۹ بخش نفت رشد منفی ۱۰/۷ درصدی را تجربه کرده بود. رشد اقتصادی بدون نفت نیز در فصل بهار سال ۱۴۰۰ معادل ۴/۷ درصد برآورد شده است.

از طرف دیگر و بر اساس گزارش مرکز آمار ایران، محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار در بهار ۱۴۰۰ بالغ بر ۱۷,۰۸۸ هزار میلیارد ریال بوده که به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰ از رشد اقتصادی ۷/۶ درصدی حکایت دارد. در گزارش مرکز آمار ایران، رشد اقتصادی بدون نفت در این فصل ۴/۶ درصد عنوان شده است.

طبق گزارش بانک مرکزی، گروه نفت که در تمام فصول سال ۱۳۹۸ و فصل نخست سال ۱۳۹۹ رشد منفی را تجربه کرده بود، از تابستان سال ۱۳۹۹ به این سو با رشد قابل توجه ارزش افزوده مواجه شده، به نحوی که در فصل بهار ۱۴۰۰ رشد ۲۳/۳ درصدی برای این بخش ثبت شده است. در گزارش مرکز آمار نیز روند مشابهی برای زیرمجموعه استخراج نفت و گاز طبیعی در گروه معدن مشاهده می‌شود و رشد ۲۷/۵ درصدی برای آن در سه ماهه اول سال

داده‌های مقدماتی بانک مرکزی نشان می‌دهند که روند کاهشی مصرف بخش خصوصی که به افت مستمر رفاه خانوار منجر شده بود، از فصل چهارم سال ۱۳۹۹ متوقف شد، به نحوی که رشد مصرف

درصدی همراه بوده است. این در حالی است که در گزارش مرکز آمار، مصرف خصوصی در این فصل رشد قابل توجه ۸/۳ درصدی را تجربه کرده است. در مقابل و طبق گزارش بانک مرکزی، مصرف دولتی در فصل بهار سال ۱۴۰۰ رشد نداشته، اگرچه که در گزارش مرکز آمار، رشد مثبت ۴/۶ درصدی برای این متغیر در دوره مذکور ثبت شده است. طبق گزارش بانک مرکزی، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در بهار سال ۱۴۰۰، برخلاف نیمه دوم سال ۱۳۹۹، منقبض شده و رشد منفی ۳/۵ درصدی را تجربه کرده است. در این گزارش رشد تشکیل سرمایه به شکل ماشین‌آلات مثبت ۱۵/۸ درصد بوده، در حالی که تشکیل سرمایه به شکل ساختمان رشد منفی ۱۰/۳ درصدی را تجربه کرده است. افزایش تشکیل سرمایه در بخش ماشین‌آلات به دلیل افزایش واردات کالاهای سرمایه‌ای و همچنین رشد تولید کالاهای سرمایه‌ای داخلی بوده است. از طرفی، منفی شدن رشد تشکیل

سرمایه ثابت ناخالص در بخش ساختمان ناشی از کاهش تشکیل سرمایه ثابت ناخالص ساختمان در بخش خصوصی عنوان شده است. در گزارش مرکز آمار رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در بخش ماشین‌آلات در فصل بهار ۱۴۰۰ مثبت ۸/۴ درصد محاسبه شده و تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در بخش ساختمان برخلاف گزارش بانک مرکزی رشد قابل توجه ۱۳/۰ درصدی را تجربه کرده است. عملکرد تجارت خارجی کشور در گزارش بانک مرکزی از افزایش قابل توجه همزمان صادرات و واردات کالاهای و خدمات (رشد‌های به ترتیب ۳۵/۶ درصدی و ۳۰/۵ درصدی) در فصل بهار ۱۴۰۰ حکایت دارد. این در حالی است که صادرات و واردات کالاهای و خدمات در گزارش مرکز آمار به ترتیب دارای رشد‌های مثبت ۴/۲ درصدی و منفی ۷۸/۸ درصدی است. جدول ۲ نرخ رشد هزینه ناخالص داخلی را به تفکیک اجزای آن و بر اساس گزارش بانک مرکزی به تصویر می‌کشد.

جدول ۲- نرخ رشد هزینه ناخالص داخلی و اجزای آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ (درصد)

۱۴۰۰		۱۳۹۹			۱۴۰۰	
بهار	سال	زمستان	پاییز	تابستان	بهار	
۲/۲	-۰/۵	۳/۰	-۰/۵	-۰/۴	-۳/۹	مصرف خصوصی
۰/۰	-۱/۱	-۱۱/۴	-۴/۵	۶/۳	۹/۳	مصرف دولتی
-۳/۵	۵/۰	۱۰/۵	۱/۷	-۵/۵	۱۷/۳	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
۱۵/۸	۳/۱	۶/۰	۵/۳	۶/۲	-۸/۹	ماشین‌آلات
-۱۰/۳	۶/۸	۱۷/۵	۰/۹	-۹/۹	۳۰/۷	ساختمان
						خالص صادرات کالاهای و خدمات
۳۵/۶	-۱۰/۴	۲۴/۳	-۵/۸	-۲۰/۱	-۳۴/۳	صادرات کالاهای و خدمات
۳۰/۵	-۲۸/۷	-۱۶/۹	-۲۲/۷	-۳۰/۸	-۴۳/۹	واردات کالاهای و خدمات
۷/۴	۱/۸	۴/۶	۱/۳	۲/۷	-۱/۶	تولید ناخالص داخلی (به قیمت بازار)

ماخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران در فصل بهار ۱۴۰۰ (به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵)

سرمایه‌گذاری

شامل پروانه‌های بهره‌برداری ایجاد و توسعه‌ای، در پنج ماه ابتدایی سال ۱۴۰۰ معادل ۲,۶۵۷ واحد بوده که ۳/۶ درصد بیشتر از دوره مشابه سال قبل است و سرمایه مربوط به این پروانه‌های بهره‌برداری رشد قابل توجه ۱۷۳/۰ درصدی را تجربه کرده و به ۱,۰۷۹/۲ هزار میلیارد ریال رسیده است. جدول ۳ سرمایه پیش‌بینی‌شده برای جوازهای تأسیس صادره و همچنین سرمایه محقق‌شده در پروانه‌های بهره‌برداری مجوز داده‌شده در بخش صنعت را نشان می‌دهد.

بر اساس آمار اعلام‌شده از سوی وزارت صنعت، معدن و تجارت، در پنج ماهه نخست سال ۱۴۰۰ در مجموع ۱۴ هزار و ۸۵۰ فقره جواز تأسیس در بخش صنعت صادر شده که نسبت به مدت مشابه سال قبل رشد ۰/۲ درصدی را نشان می‌دهد. سرمایه پیش‌بینی‌شده برای جوازهای تأسیس صادره در این پنج ماه ۵,۰۲۲/۸ هزار میلیارد ریال تخمین خورده است که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۱۸۴/۴ درصد رشد نشان می‌دهد. از طرفی تعداد پروانه‌های صادره جهت بهره‌برداری،

جدول ۳- سرمایه مجوزهای صادره (هزار میلیارد ریال)

درصد تغییر	۵ ماهه نخست ۱۴۰۰	۵ ماهه نخست ۱۳۹۹	
۱۸۴/۴	۵,۰۲۲/۸	۱,۷۶۶/۰	پیش‌بینی برای جوازهای تأسیس
۱۷۳/۰	۱,۰۷۹/۲	۳۹۵/۳	پروانه بهره‌برداری

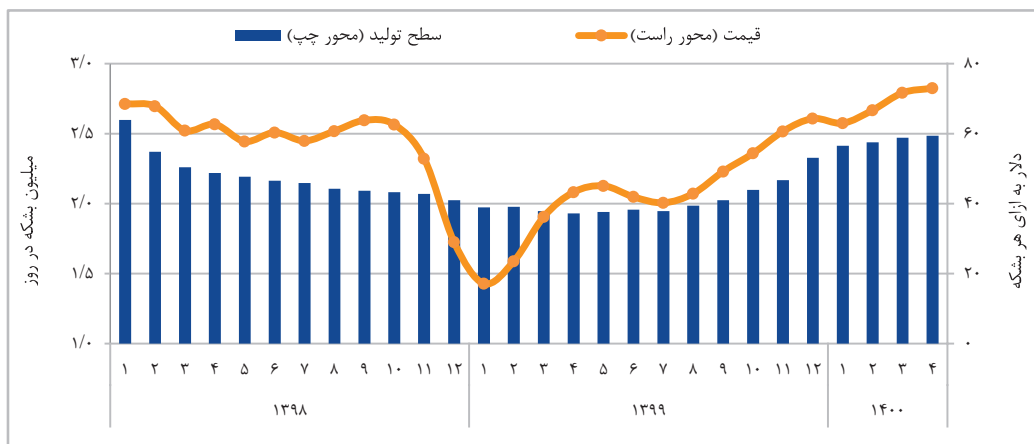
ماخذ: گزارش وضعیت شاخص‌های صنعت، معدن و تجارت در پنج ماهه نخست سال ۱۴۰۰، وزارت صنعت، معدن و تجارت

نفت

برخی منابع از جمله شرکت بین‌المللی انرژی اس‌وی‌بی^۱ و با استفاده از منابع غیررسمی مانند داده‌های شرکت اطلاعات انرژی و ردیابی کپلر (Kpler) معمولاً تخمینی از این مقدار اعلام می‌کند. بر این اساس، صادرات نفت ایران در ماه ژوئن ۲۰۲۱ (تقریباً مطابق با تیر ۱۴۰۰) حدود ۶۰۰ هزار بشکه در روز برآورد شده است. این رقم در سال ۱۳۹۸ به حدود ۲۰۰ هزار بشکه در روز و با شیوع ویروس کرونا و کاهش تقاضای جهانی در اوایل سال ۱۳۹۹ به زیر ۱۰۰ هزار بشکه در روز نیز رسیده بود. اما به مرور و به ویژه پس از روی کار آمدن دولت جدید در آمریکا و گسترش واکنش‌های عمومی در بسیاری از کشورهای جهان و رفع محدودیت‌های ناشی از کرونا، این رقم در حال بهبود است. قیمت نفت خام سنگین ایران که در طول سال ۱۳۹۸ عمدتاً بیش از ۶۰ دلار به ازای هر بشکه بود، در پی شیوع گسترده ویروس کرونا در سطح جهان و افت تقاضای جهانی نفت به شدت کاهش یافت و حتی در فروردین ۱۳۹۹ به حدود ۱۷ دلار رسید. با این حال در ماه‌های بعدی قیمت نفت به تدریج رو به افزایش گذاشت. طبق گزارش اوپک قیمت نفت سنگین ایران در سال ۲۰۲۰ به طور متوسط معادل ۳۸/۰ دلار به ازای هر بشکه بوده است. پس از واکنش‌های عمومی در بسیاری از کشورهای جهان و رفع محدودیت‌های ناشی از کرونا، قیمت نفت به مرور افزایش یافته، به نحوی که قیمت نفت سنگین ایران در ماه جولای ۲۰۲۱ (تقریباً مطابق با تیر ۱۴۰۰) به ۷۳/۰ دلار به ازای هر بشکه بالغ شده است. نمودار ۱ قیمت و تولید نفت خام ایران را از ابتدای سال ۱۳۹۸ نشان می‌دهد.

بخش نفت که در سال‌های گذشته یکی از ارکان اصلی اقتصاد کشور بود و بخش قابل توجهی از درآمدهای دولت را تشکیل می‌داد، در پی شرایط خاص تحریمی کشور تقریباً از اوایل سال ۱۳۹۸ نقش کم‌رنگی در اقتصاد ایران داشته است. بر اساس گزارش‌های مقدماتی بانک مرکزی در فصل بهار ۱۴۰۰، سهم گروه نفت از کل ارزش افزوده ایجادشده در کشور به قیمت‌های جاری به رقم ۵/۸ درصد رسید و نسبت به فصل مشابه سال قبل با رشد ۰/۷ واحد درصد روبه‌رو شد، اگرچه این رقم در سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸ به ترتیب معادل ۱۳/۵ درصد، ۱۳/۰ درصد و ۷/۴ درصد بود. به بیان دیگر اگرچه از نیمه دوم سال ۱۳۹۹ به این سو سهم بخش نفت از تولید ناخالص داخلی روندی صعودی داشته، اما همچنان فاصله قابل توجهی با روند تاریخی خود دارد. انتشار رسمی آمار تولید نفت کشور تقریباً از همان اوایل دور جدید تحریم‌ها در سال ۱۳۹۷ مختل شد و بهترین آمار در دسترس آن مربوط به گزارش‌های اوپک است که از منابع ثانویه دریافت می‌شود. بر اساس این گزارش‌ها، کل تولید نفت خام کشور در ماه جولای ۲۰۲۱ (تقریباً مطابق با تیر ۱۴۰۰)، به ۲/۵ میلیون بشکه در روز رسیده که نسبت به ماه مشابه سال قبل رشد ۲۸/۸ درصدی و نسبت به ماه مشابه دو سال قبل رشد ۱۲/۰ درصدی را نشان می‌دهد. آمار صادرات نفتی در یکی دو سال اخیر از آمار تولید محرمانه‌تر تلقی شده و تقریباً هیچ آمار رسمی داخلی یا خارجی از آن منتشر نمی‌شود. با این حال خبرگزاری رویترز به نقل از

نمودار ۱- متوسط تولید روزانه نفت خام و متوسط قیمت نفت سنگین ایران

مأخذ: گزارش‌های ماهانه اوپک از بازار نفت، آمار تولید بر اساس منابع ثانویه یادداشت: داده‌های موجود در گزارش اوپک بر اساس ماه‌های میلادی بوده که در اینجا به طور تقریبی با ماه‌های شمسی جایگزین شده است.

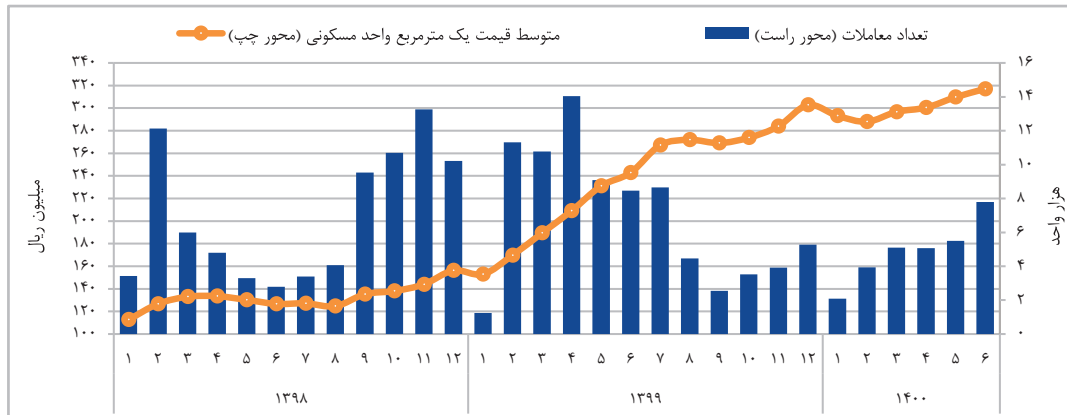
از کاهش قدرت خرید متقاضیان مصرفی این کالای بادوام در سال ۱۳۹۹ داشت. با این وجود، در فصل نخست سال ۱۴۰۰ رشد قیمتی در این بازار نسبت به انتهای سال ۱۳۹۹ منفی (۱/۹ درصد) گزارش شد، به گونه‌ای که در خردادماه سال ۱۴۰۰ متوسط قیمت یک مترمربع از واحدهای مسکونی معامله‌شده در شهر تهران حدود ۲۹۸ میلیون ریال بود. این رقم البته رشد ۵۶/۶ درصدی را در مقایسه با ماه مشابه سال قبل نشان می‌دهد. در فصل تابستان، قیمت مسکن دوباره روند صعودی در پیش گرفت و در شهریورماه سال جاری نسبت به اسفندماه سال ۱۳۹۹ با رشد ۴/۷ درصدی به حدود ۳۱۷ میلیون ریال رسید که

مسکن

بازار مسکن شهر تهران در سال ۱۳۹۹ تقریباً به طور بی‌وقفه با رشد قیمت‌ها همراه بود. در اسفندماه سال ۱۳۹۹ متوسط قیمت یک مترمربع از واحدهای معامله‌شده در شهر تهران به حدود ۳۰۳ میلیون ریال رسید که رشد خیره‌کننده ۹۳/۷ درصدی را در مقایسه با ماه مشابه سال قبل از آن و رشد ۶/۶ درصدی ماهانه را ثبت کرد. به این ترتیب حدوداً دو برابر شدن قیمت مسکن در طول سال ۱۳۹۹ از رشد سطح عمومی قیمت‌ها (نرخ تورم) در این مدت بیشتر بوده و حکایت

تهران در شهریورماه سال ۱۴۰۰ برای واحدهای کوچک‌متر از کمتر از ۸۰ مترمربع به ثبت رسید که از افزایش سهم معاملات واحدهای کوچک‌متر از در مقایسه با ماه‌های گذشته حکایت دارد. در عین حال قیمت هر متر مربع ۶۱/۱ درصد از واحدهای مسکونی معامله‌شده کمتر از میانگین قیمت هر متر مربع واحد مسکونی شهر تهران بود، اگرچه نزدیک به نیمی از واحدهای مسکونی معامله‌شده ارزشی بیش از ۲۰ میلیارد ریال داشتند. نمودار ۲ روند تغییرات قیمت و تعداد معاملات را از ابتدای سال ۱۳۹۸ نشان می‌دهد.

نمودار ۲- تعداد معاملات واحدهای مسکونی و متوسط ماهانه قیمت یک متر مربع از این واحدها در شهر تهران

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش بازار مسکن شهر تهران، شماره‌های مختلف

این گروه است. این رقم برای مردان و زنان تحصیل کرده به ترتیب برابر ۹/۷ درصد و ۲۵/۰ درصد ثبت شده است. در تابستان ۱۴۰۰ سهم افراد دارای تحصیلات دانشگاهی از کل شاغلان با افزایش ۱/۲ واحد درصدی نسبت به دوره مشابه سال قبل به ۲۵/۶ درصد بالغ شده و سهم آنها در میان بیکاران با ۰/۱ واحد درصد کاهش به ۴۰/۶ درصد رسیده است. بنابراین وضعیت اشتغال تحصیلکردگان با بهبود نسبی مواجه بوده، اگرچه در گزارش مرکز آمار، به برآورد کل جمعیت دارای تحصیلات عالی و تغییرات آن اشاره نشده است.

با وجود افزایش حدوداً ۷۰۹ هزار نفری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر کشور در تابستان ۱۴۰۰ نسبت به فصل مشابه سال قبل از آن، از جمعیت فعال در همین مدت ۱۱۷/۸ هزار نفر کاسته شده است که یکی از دلایل آن ناامیدی بخشی از این افراد از یافتن شغل مناسب بوده است. در این برهه تنها ۴۱/۱ درصد از جمعیت در سن کار کشور فعال بوده‌اند که این موضوع منجر به کاهش ۰/۷ واحد درصدی نرخ مشارکت در مقایسه با فصل مشابه سال گذشته شده است. این نرخ برای زنان تنها ۱۳/۵ درصد بوده و از همین جمعیت اندک ۴/۲ میلیون نفری زنان مایل به کار نیز تنها ۳/۵ میلیون نفر موفق به پیدا کردن شغل مناسب خود شده‌اند.

در مجموع نسبت اشتغال (نسبت تعداد افراد شاغل به کل جمعیت در سن کار) با کاهش ۰/۶ واحد درصدی نسبت به تابستان ۱۳۹۹ به ۳۷/۲ درصد رسیده است. از حدود ۲۳/۵ میلیون نفر شاغل در این فصل، ۴۸/۸ درصد از آن‌ها در بخش خدمات، ۳۳/۸ درصد در بخش صنعت و مابقی (۱۷/۴ درصد) در بخش کشاورزی مشغول بوده‌اند. جدول ۴ برخی شاخص‌های مهم بازار کار کشور را در تابستان ۱۴۰۰ با فصل مشابه سال ۱۳۹۹ مقایسه می‌کند.

نسبت به ماه مشابه سال قبل رشد ۳۰/۵ درصدی داشته است. این رقم البته ۱۳/۲ واحد درصد کمتر از رشد سطح عمومی قیمت‌ها (نرخ تورم) است و حکایت از رشد منفی قیمت واقعی مسکن در شهر تهران دارد. در شهریورماه سال جاری، ۷,۷۸۹ معامله در بازار مسکن شهر تهران به ثبت رسید که ۸/۰ درصد کمتر از ماه مشابه سال قبل بود، اگرچه رشد قابل توجه ۴۱/۶ درصدی نسبت به مردادماه سال جاری داشت. این رشد ماهانه تعداد معاملات در ماه‌های اخیر بی‌سابقه بوده است. علاوه بر این، ۵۶/۳ درصد از معاملات بازار مسکن شهر

نیروی کار

بر اساس جدیدترین گزارش مرکز آمار ایران از بازار نیروی کار در تابستان ۱۴۰۰، نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر در شرایط ویژه ناشی از همه‌گیری ویروس کرونا و تحریم‌های اقتصادی ایالات متحده، با افزایش ۰/۱ واحد درصدی نسبت به فصل مشابه سال ۱۳۹۹ به ۹/۶ درصد رسیده و این نرخ ۰/۸ واحد درصد از فصل بهار بیشتر شده است. علاوه بر این، سهم اشتغال ناقص (کار کمتر از ۴۴ ساعت در هفته) با افزایش ۰/۲ واحد درصدی نسبت به فصل مشابه سال ۱۳۹۹ رقم ۹/۵ درصد را ثبت کرده است. سایر شاخص‌های بازار کار مثل نرخ مشارکت و نسبت اشتغال نیز در وضعیت مطلوبی نبوده و روندی نزولی دارند.

در تابستان ۱۴۰۰ نرخ بیکاری برای مردان ۸/۱ درصد و برای زنان ۱۷/۷ درصد بوده است. به این ترتیب نسبت به فصل پیشین نرخ بیکاری مردان افزایش ۰/۶ واحد درصدی و نرخ بیکاری زنان نیز افزایش ۱/۹ واحد درصدی داشته است. نکته قابل توجه کاهش ۱۵۱/۷ هزار نفری زنان فعال نسبت به تابستان ۱۳۹۹ با وجود افزایش ۳۶۹ هزار نفری جمعیت زنان در سن کار است. در مقام مقایسه، به جمعیت مردان فعال ۳۳/۹ هزار نفر و به جمعیت مردان در سن کار ۳۴۰ هزار نفر افزوده شده است. از جمعیت ۲/۵ میلیون نفری بیکاران کشور در تابستان سال جاری، ۱/۸ میلیون نفر جوانان ۱۸ تا ۳۵ ساله بوده‌اند و نرخ بیکاری برای این بازه سنی ۱۷/۶ درصد محاسبه شده است که نسبت به تابستان سال ۱۳۹۹ با رشد ۰/۷ واحد درصدی مواجه شده است. همچنین ۱,۰۱۲/۲ هزار نفر دارای تحصیلات عالی در این فصل بیکار بوده‌اند که حاکی از نرخ بیکاری ۱۴/۴ درصدی برای

جدول ۴- شاخص‌های اصلی بازار کار ایران به تفکیک جنسیت برای جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر

تابستان ۱۴۰۰		تابستان ۱۳۹۹				
زن	مرد	کل	زن	مرد	کل	
۱۳/۵	۶۸/۸	۴۱/۱	۱۴/۱	۶۹/۵	۴۱/۸	نرخ (درصد)
۴/۲	۲۱/۷	۲۵/۹	۴۴/۰	۲۱/۶	۲۶/۰	تعداد (میلیون نفر)
۱۱/۱	۶۳/۳	۳۷/۲	۱۱/۸	۶۳/۸	۳۷/۸	نسبت (درصد)
۳/۵	۱۹/۹	۲۳/۴	۳/۷	۱۹/۹	۲۳/۵	تعداد (میلیون نفر)
۱۷/۷	۸/۱	۹/۶	۱۶/۵	۸/۱	۹/۵	نرخ (درصد)
۰/۸	۱/۷	۲/۵	۰/۷	۱/۸	۲/۵	تعداد (میلیون نفر)
۳۱/۰	۱۴/۶	۱۷/۶	۲۹/۴	۱۴/۰	۱۶/۹	نرخ (درصد)
۰/۶	۱/۲	۱/۸	۰/۶	۱/۲	۱/۸	تعداد (میلیون نفر)
۲۵/۰	۹/۷	۱۴/۴	۲۳/۹	۱۰/۹	۱۴/۹	نرخ (درصد)
۰/۵	۰/۵	۱/۰	۰/۵	۰/۵	۱/۰	تعداد (میلیون نفر)
۴/۲	۱۰/۴	۹/۵	۴/۸	۱۰/۱	۹/۳	سهم جمعیت دارای اشتغال ناقص زمانی (درصد)

مأخذ: مرکز آمار ایران، چکیده نتایج طرح آمارگیری نیروی کار در تابستان ۱۴۰۰

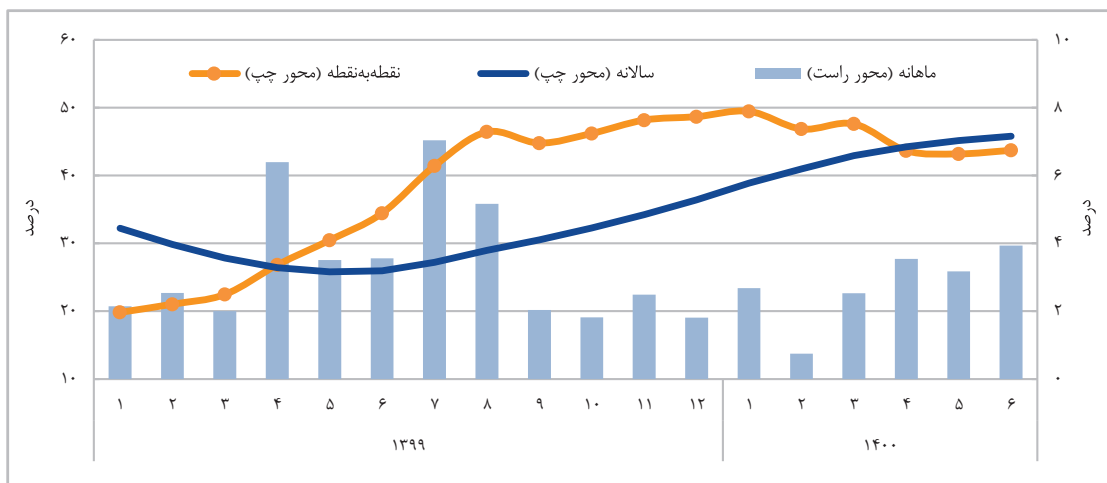
۲. قیمت‌ها و تورم

با رشد قیمت ماهانه ۳/۳ درصدی مواجه شدند. از طرفی، تورم نقطه‌به‌نقطه شاخص قیمت کالا و خدمات مصرفی خانوار در فصل تابستان سال جاری ثبات نسبی را تجربه کرد و در محدوده ۴۳/۷ درصد قرار گرفت. با این حال تورم ماهانه در این فصل از حالت نوسانی خارج شده و در مسیر صعودی قرار گرفته است به گونه‌ای که در انتهای فصل تابستان نسبت به انتهای فصل بهار رشد ۱/۴ واحد درصدی را تجربه کرده است.

در واقع افزایش قابل توجه نقدینگی و پایه پولی به خصوص در ۵ ماه ابتدایی سال ۱۴۰۰ شرایط لازم برای افزایش مجدد تورم در ماه‌های اخیر و حتی تجربه تورم‌های بالاتر را فراهم کرده است. نمودار ۳ انواع نرخ تورم شاخص قیمت مصرف‌کننده را برای خانوارهای کل کشور نشان می‌دهد.

عدد شاخص قیمت مصرف‌کننده (۱۳۹۵=۱۰۰) برای خانوارهای کل کشور، در شهریور امسال به ۳۵۱/۱ رسید که نسبت به ماه مشابه سال گذشته ۴۳/۷ درصد و نسبت به مرداد همین سال ۳/۹ درصد افزایش نشان می‌دهد. مقایسه این رقم با ماه‌های قبل نشان می‌دهد این بالاترین رشد ماهانه قیمت‌ها در ۱۰ ماه اخیر بوده است. در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ روند تورم سالانه همچنان صعودی بوده و در شهریور به ۴۵/۸ درصد رسیده است که نسبت به ماه قبل رشد ۰/۶ واحد درصدی داشته است و این میزان تورم سالانه در سال‌های اخیر بی‌سابقه بوده است. بالاترین تورم در شهریورماه ۱۴۰۰ مربوط به گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها بوده است. این گروه رشد ۵/۱ درصدی قیمت‌ها را نسبت به مردادماه سال جاری تجربه کرد، در حالی که کالاهای غیرخوراکی و خدمات

نمودار ۳- شاخص قیمت مصرف‌کننده خانوارهای کشور در شهریور ۱۴۰۰

مأخذ: مرکز آمار ایران، گزارش شاخص بهای مصرف‌کننده، شماره‌های مختلف

از بین ۱۲ بخش عمده سبب مصرفی خانوارهای کشور، چهار بخش «مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها»، «خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها»، «حمل و نقل» و «بهداشت و درمان» به ترتیب دارای بیشترین وزن (ضریب اهمیت) بوده، به طوری که ۷۸/۷ درصد از وزن سبب کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای کشور در شهریورماه ۱۴۰۰ متعلق به این چهار گروه است. در میان بخش‌های اصلی

بررسی گزارش شاخص قیمت مصرف‌کننده مرکز آمار در شهریورماه امسال از رشد سریع‌تر قیمت کالاها در مقایسه با خدمات حکایت دارد که به ترتیب نرخ تورم سالانه ۵۷/۴ درصد و ۲۹/۲ درصد را به ثبت رسانده‌اند. البته کالاهای بادوام نرخ تورم سالانه ۷۸/۷ درصدی داشته‌اند که به دلیل ضریب اهمیت اندک ۵/۵ درصدی، نقش آنها در افزایش نرخ تورم سالانه کلیه کالاها اندک بوده است.

منفی ۰/۹ درصدی را ثبت کرد، پس از آن به طور مستمر با افزایش قیمت‌ها مواجه بود. در میان اجزای تشکیل‌دهنده بخش خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها، بیشترین و کمترین رشد ماهانه قیمت به ترتیب متعلق به شیر، پنیر و تخم مرغ با رشد ۱۰/۰ درصدی و گوشت قرمز و گوشت ماکیان با رشد ۰/۸ درصدی بوده است. همچنین زیرگروه سبزیجات (سبزی‌ها و حبوبات) نیز رشد ۹/۹ درصدی قیمت‌ها را تجربه کرده است. نرخ تورم سالانه و نقطه‌به‌نقطه در گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها با ضریب اهمیت ۲۶/۶ درصدی به ترتیب ۵۹/۹ درصد و ۶۲/۴ درصد ثبت شده است. جدول ۵ تغییرات شاخص قیمت مصرف‌کننده را برای گروه‌های اصلی سبد خانوار در شهریور امسال نشان می‌دهد که بر اساس ضریب اهمیت مرتب شده است.

سبد خانوار کل کشور در محاسبات شاخص قیمت مصرف‌کننده، بیشترین نرخ تورم سالانه با ۶۰/۹ درصد مربوط به بخش مبلمان و لوازم خانگی و کمترین آن با ۱۶/۸ درصد متعلق به گروه ارتباطات بوده است. همچنین بیشترین نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه متعلق به بخش هتل و رستوران با ۶۵/۶ درصد و کمترین آن متعلق به بخش ارتباطات با ۵/۵ درصد بوده است. از آنجایی که بخش ارتباطات عمدتاً در برگیرنده خدمات غیرقابل تجارت است، سرعت پایین افزایش قیمت‌ها در این بخش قابل انتظار بوده است. در شهریورماه امسال، بیشترین نرخ تورم ماهانه را بخش خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها با ۵/۱ درصد ثبت کرده که ۱/۲ واحد درصد از افزایش ماهانه شاخص کل قیمت مصرف‌کننده بیشتر است. این بخش اگرچه در اردیبهشت‌ماه نرخ تورم ماهانه

جدول ۵- نرخ تورم شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای کشور بر حسب گروه‌های اصلی در شهریور ۱۴۰۰

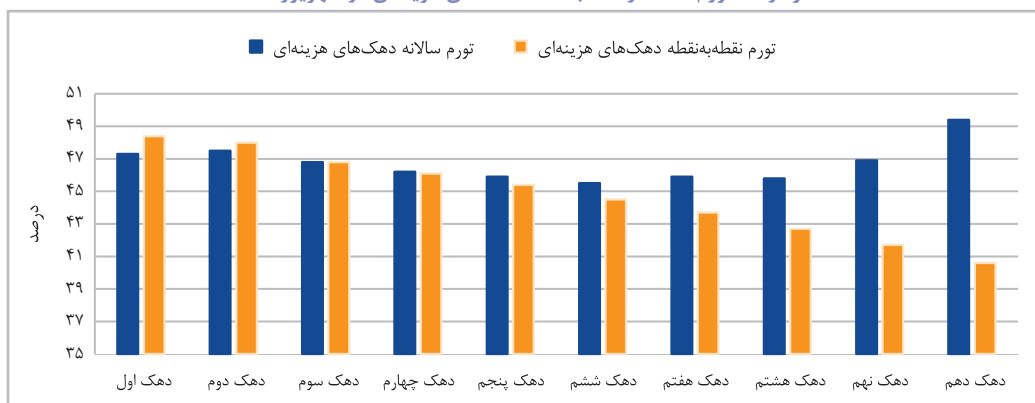
نرخ تورم		ضریب اهمیت		
سالانه	نقطه به نقطه	ماهانه		
۲۶/۹	۲۶/۱	۴/۲	۳۵/۵	مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها
۵۹/۹	۶۲/۴	۵/۱	۲۶/۶	خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها
۵۷/۶	۳۷/۹	۳/۵	۹/۴	حمل و نقل
۳۹/۹	۴۳/۵	۲/۱	۷/۱	بهداشت و درمان
۵۱/۱	۵۳/۹	۲/۸	۴/۸	پوشاک و کفش
۴۶/۶	۴۲/۴	۲/۴	۴/۲	کالاها و خدمات متفرقه
۶۰/۹	۵۲/۰	۲/۶	۳/۹	مبلمان و لوازم خانگی
۱۶/۸	۵/۵	۱/۳	۲/۹	ارتباطات
۲۱/۴	۱۸/۸	۲/۲	۱/۹	آموزش
۵۲/۴	۴۲/۱	۲/۰	۱/۷	تفریح و فرهنگ
۵۰/۶	۶۵/۶	۴/۲	۱/۴	هتل و رستوران
۴۵/۲	۳۴/۲	۲/۷	۰/۶	دخانیات
۴۵/۸	۴۳/۷	۳/۹	۱۰۰/۰	شاخص کل

مأخذ: مرکز آمار ایران، گزارش شاخص بهای مصرف‌کننده، شهریور ۱۴۰۰

دو نرخ نسبت به مردادماه ۱/۵ واحد درصد کاهش داشته است. علاوه بر این، تورم نقطه‌به‌نقطه دهک‌های هزینه‌ای در بازه ۴۰/۶ درصد برای دهک اول و ۴۸/۴ درصد برای دهک دهم ثبت شده است. نکته قابل توجه این است که دهک دهم بیشترین نرخ تورم سالانه و کمترین نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه را تجربه کرده است. در واقع طبق گزارش مرکز آمار، تورم به نفع طبقه ثروتمند در حال تغییر مسیر است. نمودار ۴ نرخ‌های تورم سالانه و نقطه‌به‌نقطه دهک‌های هزینه‌ای را در شهریور امسال به تصویر می‌کشد.

افزون بر این، در این ماه بیشترین نرخ تورم ماهانه خانوارهای کشور مربوط به استان یزد با ۵/۳ درصد و کمترین نرخ تورم ماهانه متعلق به استان سیستان و بلوچستان با ۲/۱ درصد است. همچنین، بیشترین و کمترین نرخ تورم دوازده ماهه منتهی به شهریورماه ۱۴۰۰ به ترتیب به استان ایلام با نرخ ۵۳/۱ درصد و استان قم با نرخ ۴۱/۳ درصد تعلق داشته است. از طرف دیگر در شهریورماه ۱۴۰۰، نرخ تورم سالانه دهک‌های مختلف هزینه‌ای در بازه ۴۵/۵ درصد برای دهک ششم تا ۴۹/۴ درصد برای دهک دهم نوسان داشته است. فاصله بین این

نمودار ۴- تورم سالانه و نقطه‌به‌نقطه دهک‌های هزینه‌ای در شهریور ۱۴۰۰

مأخذ: مرکز آمار ایران، گزارش شاخص بهای مصرف‌کننده براساس دهک‌های هزینه‌ای، شهریور ۱۴۰۰

۳. تراز پرداختها

است و همین امر منجر به افت قابل توجه حساب کالا شده است. ارزش واردات کالا در سال ۱۳۹۹ معادل ۴۶/۶ میلیارد دلار و ۱۰/۸ درصد کمتر از سال ۱۳۹۸ بوده، در حالی که ارزش صادرات کالا در همین مدت با افت ۱۶/۱ درصدی به ۴۹/۸ میلیارد دلار بالغ شده است. همچنین در سال ۱۳۹۹ ارزش صادرات نفتی ۲۷/۵ درصد و ارزش صادرات غیرنفتی ۵/۲ درصد کاهش یافته است. به این ترتیب صادرات غیرنفتی در سال ۱۳۹۹ معادل ۲۸/۸ میلیارد دلار بوده که بیشتر از صادرات نفتی ۲۱/۰ میلیارد دلاری است.

از سوی دیگر، واردات نفتی و گازی کشور در سال ۱۳۹۹ نزدیک به صفر بوده و کل واردات ۴۶/۶ میلیارد دلاری کالا در این مدت مربوط به کالاهای غیرنفتی بوده است. در نتیجه این تحولات، مزاد تراز بازرگانی نفتی با کاهش ۲۷/۵ درصدی نسبت به سال ۱۳۹۸ به رقم ۲۱/۰ میلیارد دلار و کسری تراز بازرگانی غیرنفتی با کاهش ۱۸/۵ درصدی به ۱۷/۸ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۹ بالغ شده است. کسری حساب خدمات نیز در این مدت با کاهشی ۱/۳ درصدی به حدود ۴/۰ میلیارد دلار رسیده است. حساب درآمد در سال ۱۳۹۹ دچار کسری ۰/۶ میلیارد دلاری بوده، در حالی که در سال ۱۳۹۸ رقمی نزدیک به صفر را به ثبت رسانده بود. مزاد حساب انتقالات جاری نیز افزایش اندک ۲/۷ درصدی را تجربه کرده است. جدول ۶ جزئیات موازنه پرداختها را نشان می‌دهد.

آخرین آمار مربوط به موازنه پرداختهای خارجی کشور که در زمان تهیه این گزارش از سوی بانک مرکزی منتشر شده، مربوط به سال ۱۳۹۹ است. موازنه پرداختها که از حاصل جمع سه جزء حساب جاری، خالص حساب سرمایه و اشتباهات و از قلم افتادگیهای محاسباتی به دست می‌آید، در سال ۱۳۹۹ معادل منفی ۲/۶ میلیارد دلار بوده است. این در حالی است که در مدت مشابه سال ۱۳۹۸ این رقم معادل ۱/۳ میلیارد دلار گزارش شده بود. بررسی اجزای مربوطه نشان می‌دهد که از یک سو مزاد ۳/۸ میلیارد دلاری حساب جاری در سال ۱۳۹۸ به کسری ۰/۷ میلیارد دلاری در سال ۱۳۹۹ تبدیل شده و از سوی دیگر کسری خالص حساب سرمایه با کاهش ۵/۳ درصدی به ۶/۳ میلیارد دلار بالغ شده است. در عین حال ۴/۱ درصد به اشتباهات و از قلم افتادگیها افزوده شده و از ۴/۲ میلیارد دلار به ۴/۴ میلیارد دلار رسیده است.

حساب جاری از چهار جزء حساب کالا، حساب خدمات، حساب درآمد و حساب انتقالات جاری تشکیل شده است. حساب کالا (تراز بازرگانی کالایی) که اختلاف ارزش صادرات و واردات کالاها را منعکس می‌کند، در سال ۱۳۹۹ با افت قابل توجه ۵۴/۸ درصدی به ۳/۲ میلیارد دلار تنزل یافته است. در مجموع تجارت کالایی کشور (مجموع ارزش صادرات و واردات) در این مدت ۱۳/۶ درصد کمتر از سال ۱۳۹۸ رقم خورده، اما کاهش صادرات شدیدتر از کاهش واردات بوده

جدول ۶- جزئیات موازنه پرداختها (میلیارد دلار)

درصد تغییر ۱۳۹۹ به ۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	
-۱۱۸/۹	-۰/۷	۳/۸	۲۶/۷	۱۴/۹	حساب جاری
-۵۴/۸	۳/۲	۷/۲	۳۲/۶	۲۲/۲	حساب کالا
-۱۶/۱	۴۹/۸	۵۹/۴	۹۳/۴	۹۶/۰	صادرات کالا (فوب)
-۲۷/۵	۲۱/۰	۲۹/۰	۶۰/۷	۶۲/۸	صادرات نفتی
-۵/۲	۲۸/۸	۳۰/۴	۳۲/۷	۳۳/۳	صادرات غیرنفتی
-۱۰/۸	۴۶/۶	۵۲/۲	۶۰/۸	۷۳/۸	واردات کالا (فوب)
-۹۸/۳	۰/۰	۰/۰	۱/۴	۲/۷	گاز و فرآورده‌های نفتی
-۱۰/۸	۴۶/۶	۵۲/۲	۵۹/۴	۷۱/۱	سایر کالا
-۱/۳	-۴/۰	-۴/۱	-۷/۴	-۸/۸	حساب خدمات
-	-۰/۶	۰/۰۱	۰/۸	۰/۸	حساب درآمد
۲/۷	۰/۷	۰/۶	۰/۶	۰/۷	حساب انتقالات جاری
-۵/۳	-۶/۳	-۶/۷	-۱۶/۰	-۱۹/۴	خالص حساب سرمایه
۴/۱	۴/۴	۴/۲	-۰/۸	-۳/۶	اشتباهات و از قلم افتادگی
-۳۰۳/۵	-۲/۶	۱/۳	۹/۹	-۸/۱	موازنه کل

مأخذ: بانک مرکزی ایران، نماگرهای اقتصادی، شماره ۱۰۳

نسبت به سال قبل از نظر وزنی ۱۴/۸ درصد افزایش یافته و از نظر ارزشی رشد ۳۶/۷ درصدی را به ثبت رسانده است. صادرات نیز از نظر وزنی و از نظر ارزشی افزایشی به ترتیب ۲۹/۷ درصدی و ۶۱/۴ درصدی را تجربه کرده است. در نتیجه تحولات تجاری کشور، کسری تراز بازرگانی غیرنفتی گمرکی از ۳/۴ میلیارد دلار در شش ماهه نخست سال ۱۳۹۹ با کاهش قابل توجه ۷۳/۱ درصدی به ۱/۳ میلیارد دلار در دوره مشابه سال ۱۴۰۰ رسیده است. آمار تجارت خارجی کشور در شش ماهه نخست سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ در جدول ۷ آمده است.

جدول ۷- تجارت خارجی کشور در شش ماهه نخست سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰

درصد تغییرات	شش ماهه نخست ۱۴۰۰		شش ماهه نخست ۱۳۹۹		
	وزن	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	
واردات	۱۴/۸	۳۳,۱۲۱/۰	۱۹,۱۳۸/۰	۱۶,۹۱۳/۰	۱۶,۶۶۶/۰
صادرات	۲۹/۷	۲۱,۸۰۶/۰	۵۹,۹۹۶/۰	۱۳,۵۱۱/۰	۴۶,۲۷۱/۰
تراز بازرگانی غیرنفتی	۳۸/۰	-۱,۳۱۵/۰	۴۰,۸۵۸/۰	-۳,۴۰۲/۰	۲۹,۶۰۵/۰

مآخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران، گزارش آمار مقدماتی تجارت خارجی طی شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰

به خود اختصاص داده و در جایگاه پنجم قرار گرفته است. این در حالی است که سهم این کشور از صادرات ایران در سال ۱۳۹۹ معادل ۶/۶ درصد بود. به عبارت دیگر در بین پنج شریک عمده صادراتی ایران در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰، کشورهای چین و ترکیه سهم خود را از صادرات ایران نسبت به سال قبل افزایش داده‌اند و از سهم دیگران کاسته شده است. در مجموع پنج شریک عمده صادرات ایران در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ سهم ۷۳/۲ درصدی از کل صادرات کشور داشته‌اند، در حالی که این رقم در کل سال ۱۳۹۹ معادل ۷۴/۴ درصد بوده است.

از سوی دیگر، در شش ماهه نخست سال جاری چین جایگاه اولین صادرکننده به ایران را از دست داده و امارات متحده عربی با صادرات ۷/۳ میلیارد دلار کالا به کشور در این مدت جای آن را گرفته است. سهم امارات از کل واردات ایران از ۲۵/۱ درصد در مجموع سال ۱۳۹۹ به ۳۱/۶ درصد در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ افزایش یافته است. چین با حدود ۵ میلیارد دلار صادرات به ایران در این مدت، در رتبه دوم شرکای وارداتی ایران قرار گرفته و سهم آن از ۲۵/۳ درصد در مجموع سال ۱۳۹۹ به ۲۱/۸ درصد در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ فرو افتاده است. ترکیه نیز با ۲/۴ میلیارد دلار صادرات به ایران در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰، همچون سال قبل در جایگاه سوم شرکای وارداتی کشور قرار دارد. سهم این کشور از کل واردات ایران در این مدت ۱۰/۵ درصد بوده که ۰/۸ واحد درصد کمتر از سهم این کشور در مجموع سال ۱۳۹۹ است. آلمان که در مجموع سال ۱۳۹۹ شرکای وارداتی ایران با سهم ۴/۸ درصدی از مجموع واردات کشور بود، در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ با ۹۰۵ میلیون دلار صادرات به ایران و سهم ۳/۹ درصدی از کل واردات کشور در جایگاه چهارم قرار گرفته است. هند دیگر جزو پنج شریک عمده وارداتی ایران نیست و سوییوس در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ با ۹۰۰ میلیون دلار صادرات به ایران و سهم حدود ۳/۹ درصدی از کل واردات کشور جایگاه پنجم را در اختیار گرفته است. در مجموع پنج شریک عمده واردات ایران در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ سهم ۷۱/۷ درصدی از کل واردات کشور داشته‌اند که نزدیک به سهم ۷۲/۰ درصدی پنج شریک عمده وارداتی در کل سال ۱۳۹۹ بوده است.

طبق گزارش بانک مرکزی، کل مانده بدهی خارجی کشور در پایان مرداد ۱۴۰۰ معادل ۸/۸ میلیارد دلار بوده که نسبت به پایان سال ۱۳۹۹ کاهش ۳/۳ درصدی را نشان می‌دهد. حدود ۶/۴ میلیارد دلار از این رقم مربوط به بدهی‌های میان‌مدت و بلندمدت است که از کاهش ۱۱/۴ درصدی نسبت به انتهای سال ۱۳۹۹ حکایت دارد. با این حال بدهی‌های خارجی کوتاه‌مدت ایران در این مدت با رشد قابل توجه ۲۶/۱ درصدی به سطح ۲/۵ میلیارد دلار رسیده است.

آخرین آمار تجارت خارجی منتشرشده از سوی گمرک در زمان تهیه این گزارش مربوط به شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ است. در این بازه زمانی تجارت کشور عمدتاً تحت تأثیر رفع محدودیت‌های ناشی از شیوع ویروس کرونا و گسترش واکسیناسیون در مقابله با بیماری کرونا در بسیاری از کشورهای جهان افزایش یافته، در حالی که این افزایش در سمت صادرات شدیدتر بوده است. در این مدت ۱۹/۱ میلیون تن کالا به ارزش ۲۳/۱ میلیارد دلار به کشور وارد و ۶۰/۰ میلیون تن کالا به ارزش ۲۱/۸ میلیارد دلار از کشور صادر شده است. بنابراین واردات

متأسفانه آمار مربوط به محصولات عمده وارداتی و صادراتی پس از آغاز دور جدید تحریم‌های آمریکا، از گزارش تحلیل مقدماتی گمرک حذف شده است. با این حال جزئیات صادرات و واردات گمرکی بدون اشاره به ارقام عمده منتشر می‌شود، اگرچه بر اساس مصوبات کمیته مقابله با تحریم‌های وزارت اقتصاد و دارایی، مبنی بر مخاطرات انتشار عمومی آمارهای تجارت خارجی کشور در تشدید تحریم‌ها، اطلاعات مربوط به فصل ۲۷ کتاب مقررات صادرات و واردات (شامل سوخت‌های معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آنها، مواد قیری و موم‌های معدنی)، از آمار صادرات حذف شده است. این در حالی است که بخش قابل توجهی از ارقام عمده صادراتی کشور در زیرمجموعه فصل ۲۷ قرار دارد. برای مثال ارقام عمده صادراتی در سال ۱۳۹۷ به ترتیب شامل میعانات گازی، گاز طبیعی مایع‌شده، پروپان مایع‌شده و سایر روغن‌های سبک و فرآورده‌ها به جز بنزین بوده‌اند که هر چهار مورد در زیرمجموعه فصل ۲۷ قرار دارند. در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰، صادرات ارقام زیرمجموعه فصل ۲۷ معادل ۵/۸ میلیارد دلار بوده و سهم ۲۶/۶ درصدی از کل صادرات کشور داشته که به ترتیب کاهش ۰/۹ واحد درصدی و ۳/۴ واحد درصدی را در مقایسه با سهم این ارقام در مجموع صادرات شش ماهه و کل سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد.

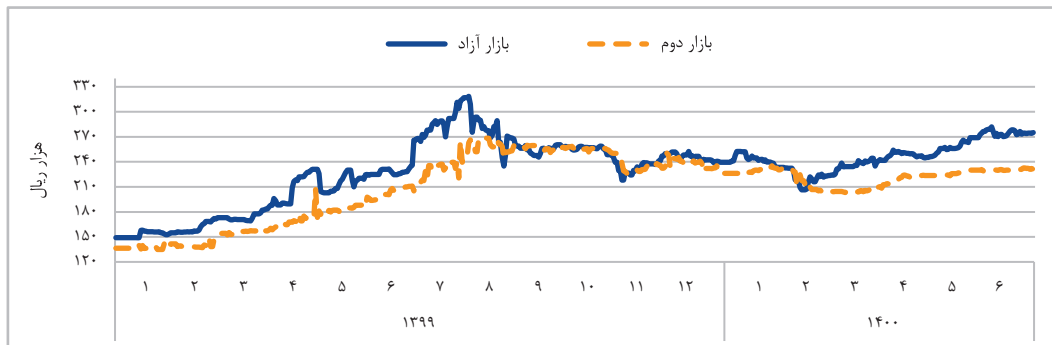
در ارتباط با مقاصد صادراتی کشور در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰، چین با ۶/۶ میلیارد دلار واردات از ایران همچون سال‌های قبل در صدر قرار گرفته و سهمی ۳۰/۱ درصدی از کل صادرات ایران را به خود اختصاص داده است. این سهم در سال ۱۳۹۹ معادل ۲۵/۹ درصد، در سال ۱۳۹۸ معادل ۲۳/۰ درصد و در سال ۱۳۹۷ معادل ۲۰/۸ درصد بود. عراق که در سال‌های ۱۳۹۹، ۱۳۹۸ و ۱۳۹۷ سهم‌های به ترتیب ۲۱/۳ درصدی، ۲۱/۷ درصدی و ۲۰/۱ درصدی از کل صادرات ایران داشت، با واردات ۳/۸ میلیارد دلاری از ایران در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ و سهم ۱۷/۶ درصدی از کل صادرات کشور، جایگاه دومین کشور واردکننده کالاهای ایرانی را حفظ کرده است. ترکیه با ۲/۳ میلیارد دلار واردات از ایران و سهم ۱۰/۶ درصدی، در جایگاه سوم شرکای صادراتی ایران در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ بوده است. این کشور در مجموع سال ۱۳۹۹ با سهم ۷/۳ درصدی از کل صادرات ایران در جایگاه چهارم قرار گرفته بود و در مجموع سال ۱۳۹۸ با سهم ۱۲/۲ درصدی از مجموع صادرات ایران نیز جایگاه سوم را داشت. امارات متحده عربی به عنوان چهارمین شریک عمده صادراتی ایران، در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ معادل ۲/۲ میلیارد دلار واردات کالای غیرنفتی از ایران داشته و سهم آن از کل صادرات ایران در این مدت ۱۰/۳ درصد بوده است. افغانستان با واردات ۹۹۹ میلیون دلاری از ایران در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ سهمی ۴/۶ درصدی را از کل صادرات ایران

۴. بازار ارز

این سو فاصله خود را با نرخ دلار در بازار آزاد بسیار کم کرده بود تا شکاف میان این دو نرخ حذف شود، به گونه‌ای که حتی در برخی از روزهای اردیبهشت ۱۴۰۰ نرخ حواله دلار از نرخ بازار آزاد پیشی گرفت. با این حال از خردادماه سال ۱۴۰۰ به این سو با پیشروی نرخ دلار آمریکا در بازار آزاد، مجدداً فاصله این نرخ با نرخ حواله دلار آمریکا در بازار دوم زیاد شد و در هفته اول شهریورماه این اختلاف به ۲۲/۰ درصد رسید. شکاف بین این دو نرخ در آخرین روز کاری شهریور در حدود ۱۹/۱ درصد به ثبت رسید. نمودار ۵ نرخ برابری دلار آمریکا و ریال ایران را در بازار دوم و بازار آزاد در طول سال ۱۳۹۹ و شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ نمایش می‌دهد.

نرخ دلار آمریکا در برابر ریال ایران در بازار آزاد در ابتدای سال ۱۴۰۰ روندی نزولی داشت، اگرچه از نیمه دوم اردیبهشت‌ماه به این سو این روند معکوس شد. قیمت دلار آمریکا در بازار آزاد که در ابتدای سال ۱۴۰۰ معادل ۲۳۹/۶ هزار ریال بود، در ۱۸ اردیبهشت به سطح ۲۰۶/۴ هزار ریال فروافتاد. پس از این تاریخ روند افزایشی این نرخ آغاز شد تا در ۶ شهریورماه به قله ۲۸۲/۰ هزار ریال برسد که پس از انتخابات اخیر ریاست جمهوری آمریکا بی‌سابقه بود. با این حال نرخ دلار آمریکا در آخرین روز کاری شهریور ۱۴۰۰ معادل ۲۷۵/۲ هزار ریال بود که افزایشی ۱۴/۸ درصدی را در مقایسه با ابتدای سال نشان می‌دهد. نرخ حواله دلار آمریکا در بازار دوم (نیمه) از نیمه دوم سال ۱۳۹۹ به

نمودار ۵- نرخ برابری دلار آمریکا بر حسب ریال

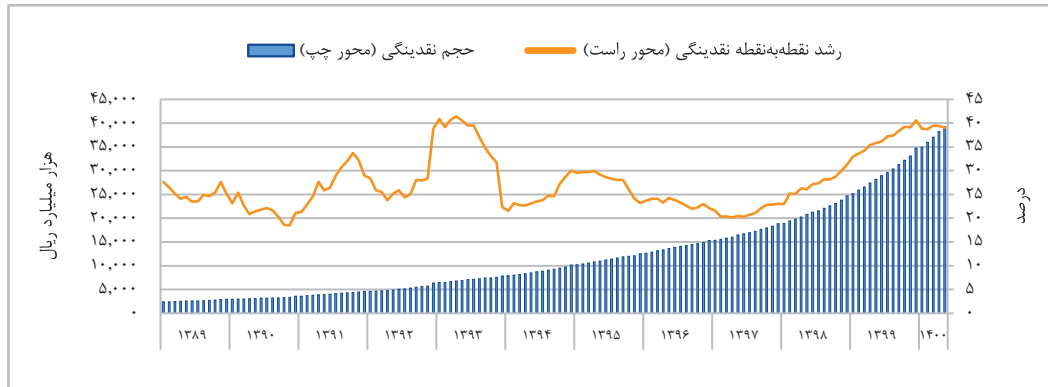
مآخذ: شبکه اطلاع رسانی طلا، سکه و ارز و پایگاه اینترنتی <https://www.sanarate.ir>

دلار مربوط به واردات واکسن کرونا بوده است. در مقام مقایسه، تأمین ارز با نرخ رسمی در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ برابر با کل ارز تأمین شده با نرخ رسمی در سال ۱۳۹۹ است. در پنج ماهه نخست سال ۱۴۰۰ نیز مجموعاً ۷/۲ میلیارد دلار ارز با نرخ رسمی برای واردات کالاهای اساسی تخصیص یافت که سهم ذرت از این رقم معادل یک میلیارد و ۴۰۸ میلیون دلار، سهم روغن خام یا نباتی معادل یک میلیارد و ۲۵۷ میلیون دلار، سهم دارو و تجهیزات پزشکی معادل یک میلیارد و ۶۱۱ میلیون دلار، سهم دانه‌های روغنی معادل ۹۳۹ میلیون دلار، سهم جو معادل ۵۸۰ میلیون دلار، سهم کنجاله سویا معادل ۵۷۱ میلیون دلار و سهم گندم معادل ۵۶۴ میلیون دلار بود.

با بهبود نسبی درآمدهای نفتی و در پی بروز کمبود در برخی نهاده‌ها و کالاهای اساسی، تخصیص ارز با نرخ رسمی در سال ۱۴۰۰ شدت بیشتری گرفته است. اگرچه در قانون بودجه این سال، بانک مرکزی از تخصیص بیش از ۸ میلیارد دلار ارز با نرخ رسمی منع شده است، طبق مصوبه شورای عالی امنیت ملی به بانک مرکزی اجازه تخصیص ۸ میلیارد دلار ارز با نرخ رسمی برای واردات کالاهای اساسی تنها در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ داده شد.

این در حالی است که در عمل در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ حدود ۹/۵ میلیارد دلار ارز با نرخ رسمی برای واردات کالاهای اساسی تخصیص یافته است. از این رقم ۸ میلیارد دلار مربوط به تأمین کالاهای اساسی، نهاده‌های دامی، دارو و تجهیزات پزشکی و ۱/۵ میلیارد

نمودار ۶- روند حجم نقدینگی و نرخ رشد آن

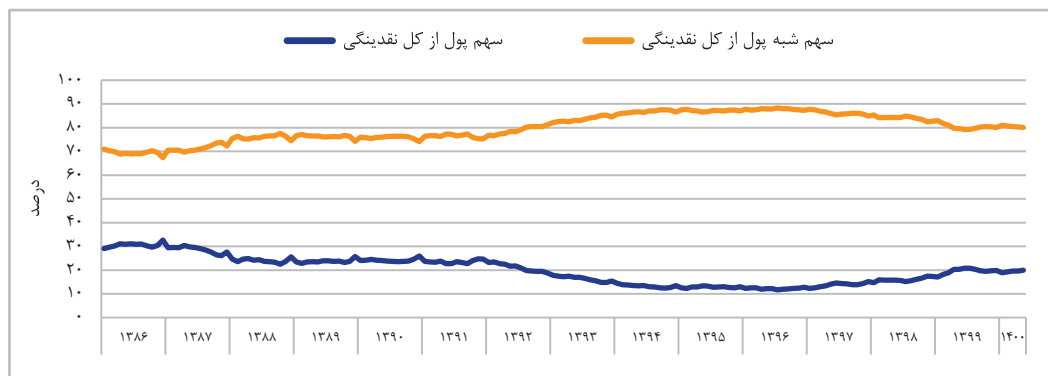
مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی

رشد نقدینگی از کل نقدینگی بیشتر باشد، رشد سطح عمومی قیمت‌ها به نسبت بالاتر خواهد بود. سهم پول از کل نقدینگی از ۱۷/۳ درصد در انتهای سال ۱۳۹۸ به ۱۹/۹ درصد در انتهای مرداد ۱۴۰۰ رسید. این نسبت از سال ۱۳۹۴ تا سال ۱۳۹۶ روند نزولی داشت و در پایان سال ۱۳۹۶ به ۱۲/۷ درصد رسید، اگرچه پس از آن روندی معکوس به خود گرفت تا در انتهای سال ۱۳۹۷ به ۱۵/۱ درصد برسد. این نرخ از آذر سال ۱۳۹۹ به این سو در محدوده ۱۸/۹ تا ۱۹/۹ درصد در نوسان بوده است. نمودار ۷ روند سهم پول و شبه پول از کل نقدینگی را نمایش می‌دهد.

روند صعودی رشد نقدینگی در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ با بیشتر شدن سیالیت نقدینگی نیز همراه بوده است. بازدهی بالاتر بازارهای موازی بازار پول (همچون بازار سرمایه و بازار ارز و طلا) به طور طبیعی موجب می‌شود که افراد انگیزه کمتری برای نگهداری سپرده‌های بلندمدت بانکی (شبه پول) داشته باشند و منابع مالی خود را با نقدشوندگی بالاتری نگه دارند تا در زمان لازم به راحتی بتوانند در بازارهای دیگر به خرید و فروش بپردازند.

همین امر موجب قدرت تورمزایی بیشتر نقدینگی می‌شود. به بیان دیگر، با توجه به نقدشوندگی بالاتر پول نسبت به شبه پول، هر چه

نمودار ۷- روند سهم پول و شبه پول از کل نقدینگی

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی

محاسبه اقلام زیر خط در پایان مردادماه ۱۴۰۰ به ۶۴,۸۷۷/۶ هزار میلیارد ریال رسیده که نسبت به اسفند و مردادماه سال ۱۳۹۹ به ترتیب رشد ۱۵/۷ درصد و ۴۸/۵ درصد داشته است. بخش عمده این دارایی‌ها (بدهی‌ها) با سهم ۶۶/۸ درصدی مربوط به بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری غیربانکی بوده و مابقی آن متعلق به بانک‌های تجاری دولتی (با سهم ۱۸/۴ درصدی) و تخصصی دولتی (با سهم ۱۴/۸ درصدی) است. بیشترین سهم از مانده دارایی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به بدهی بخش غیردولتی به آنها (مانده تسهیلات) اختصاص داشته که ۴۲/۵ درصد دارایی بانک‌ها را تشکیل می‌دهد و در یک سال منتهی به پایان مردادماه ۱۴۰۰ معادل ۴۸/۳ درصد افزایش یافته است. پس از آن (بدون در

افزون بر این، سپرده‌های دیداری در یک سال منتهی به مرداد ۱۴۰۰ با رشد ۳۸/۰ درصدی همراه بوده و سهم آن از پول معادل ۹۰/۷ درصد و از کل نقدینگی ۱۸/۱ درصد بوده است. در مقابل، سهم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص از پول در پایان مرداد ۱۴۰۰ معادل ۹/۳ درصد و از کل نقدینگی معادل ۱/۹ درصد رقم خورده است. از طرف دیگر، احیای سپرده‌های دو ساله به عنوان تنها گزینه سرمایه‌گذاری بلندمدت در بازار پول و شکاف حدود ۲/۰ تا ۴/۰ واحد درصدی نرخ سود سپرده یک ساله و دو ساله سبب رشد حدوداً ۱,۷۶۵ درصدی حجم این سپرده‌های بلندمدت در انتهای مرداد ۱۴۰۰ شد تا سهم ۱۶/۵ درصدی از شبه پول داشته باشند.

مجموع دارایی‌های (بدهی‌های) بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بدون

واقع حساب سرمایه در انتهای مردادماه ۱۴۰۰ برای بانکهای تجاری و تخصصی دولتی مثبت شده است و این امر منجر به رشد قابل ملاحظه حساب سرمایه کل سیستم بانکی شده است. این در حالی است که حساب سرمایه بانکهای غیردولتی و مؤسسات اعتباری غیربانکی در مجموع منفی است. این مهم از پسرفت کفایت سرمایه بانکهای غیردولتی و خصوصی شده حکایت دارد که در پی افزایش زیان انباشته آنها به وقوع پیوسته است. جدول ۹ خلاصه داراییها و بدهیهای بانکها و مؤسسات اعتباری غیربانکی را به تفکیک دولتی (تجاری و تخصصی) و غیردولتی و غیربانکی را به تصویر می کشد.

نظر گرفتن سایر داراییها (داراییهای خارجی با سهم ۲۱/۲ درصدی قرار دارد که رشد قابل توجه ۹۸/۴ درصدی را در این مدت به ثبت رسانده است. اسکناس و مسکوک نیز که کمترین سهم را از کل داراییهای بانکها شامل می شود (سهم ۰/۱ درصدی)، در این مدت ۱۰/۵ درصد کاهش داشته است. در سمت بدهیها نیز بزرگترین جزء (با سهم ۵۹/۳ درصد) مربوط به سپردههای بخش غیردولتی است که در یک سال منتهی به مرداد ۱۴۰۰ رشد ۳۹/۴ درصدی داشته است. در این میان دو جزء دیگر اقلام بدهی بانکها، یعنی وام و سپردههای بخش دولتی و حساب سرمایه به ترتیب با ۲۶/۸ درصد و ۱۷۰/۴ درصد افزایش در این مدت همراه بوده اند. در

جدول ۹- خلاصه داراییها و بدهیهای بانکها و مؤسسات اعتباری غیربانکی (هزار میلیارد ریال)

درصد تغییر مرداد ۱۴۰۰ نسبت به		سهم بانکها و مؤسسات اعتباری غیربانکی در پایان مرداد ۱۴۰۰			مانده در پایان دوره			
مرداد ۱۳۹۹	اسفند ۱۳۹۹	غیردولتی و غیربانکی	تخصصی دولتی	تجاری دولتی	مرداد ۱۴۰۰	اسفند ۱۳۹۹	مرداد ۱۳۹۹	
۴۸/۵	۱۵/۷	۴۳,۳۵۲/۴	۹,۵۸۳/۸	۱۱,۹۴۱/۴	۶۴,۸۷۷/۶	۵۶,۰۶۱/۱	۴۳,۶۹۸/۳	داراییها (به غیر از اقلام زیر خط)
۹۸/۴	۴۹/۶	۸,۴۲۰/۲	۳,۳۷۹/۶	۱,۹۵۱/۴	۱۳,۷۵۱/۲	۹,۱۹۲/۸	۶,۹۳۰/۷	داراییهای خارجی
-۱۰/۵	۳۷/۹	۵۰/۵	۱۱/۴	۳۱/۳	۹۳/۲	۶۷/۶	۱۰۴/۱	اسکناس و مسکوک
۴۷/۹	۱۴/۶	۳,۱۹۱/۵	۳۳۲/۴	۸۱۵/۷	۴,۳۳۹/۶	۳,۷۸۶/۳	۲,۹۳۴/۸	سپرده نزد بانک مرکزی
۲۹/۳	۱۰/۴	۲,۶۳۶/۷	۷۳۹/۰	۱,۱۶۷/۷	۴,۵۴۳/۴	۴,۱۱۶/۵	۳,۵۱۴/۹	بدهی بخش دولتی
۴۸/۳	۱۴/۶	۱۹,۲۶۷/۳	۴,۰۶۳/۷	۴,۲۵۹/۱	۲۷,۵۹۰/۱	۲۴,۰۶۵/۴	۱۸,۶۰۰/۳	بدهی بخش غیردولتی
۲۵/۴	-۱/۸	۹,۷۸۶/۲	۱,۰۵۷/۷	۳,۷۱۶/۲	۱۴,۵۶۰/۱	۱۴,۸۳۲/۵	۱۱,۶۱۳/۵	سایر داراییها
۴۸/۵	۱۵/۷	۴۳,۳۵۲/۴	۹,۵۸۳/۸	۱۱,۹۴۱/۴	۶۴,۸۷۷/۶	۵۶,۰۶۱/۱	۴۳,۶۹۸/۳	بدهیها (به غیر از اقلام زیر خط)
۳۹/۴	۱۳/۱	۲۷,۶۱۳/۵	۳,۵۴۳/۵	۷,۳۳۰/۷	۳۸,۴۸۷/۷	۳۴,۰۲۶/۷	۲۷,۶۰۶/۲	سپردههای بخش غیردولتی
۶/۸	۶/۱	۶۹۰/۵	۴۷۰/۹	۸۱/۰	۱,۲۴۲/۴	۱,۱۷۱/۴	۱,۱۶۳/۱	بدهی به بانک مرکزی
۲۶/۸	۳۸/۳	۵۰/۳	۱۶۳/۴	۲۵۱/۷	۴۶۵/۴	۳۳۶/۵	۳۶۶/۹	وامها و سپردههای بخش دولتی
۱۷۰/۴	۶۰۹/۰	-۱۷۷/۵	۳۰۴/۵	۲۲۸/۳	۳۵۵/۳	-۶۹/۸	-۵۰۴/۸	حساب سرمایه
۱۱۰/۳	۴۶/۸	۷,۰۶۱/۹	۲,۹۴۴/۸	۱,۷۶۴/۴	۱۱,۷۷۱/۱	۸,۰۱۹/۰	۵,۵۹۷/۴	وامها و سپردههای ارزی
۳۲/۶	-۰/۲	۸,۱۱۳/۷	۲,۱۵۶/۷	۲,۲۸۵/۳	۱۲,۵۵۵/۷	۱۲,۵۷۷/۳	۹,۴۶۹/۵	سایر بدهیها

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی

ریال برسد. در نتیجه، نسبت تسهیلات به سپرده پس از کسر سپرده قانونی از ۸۰/۲ درصد در انتهای اسفندماه ۱۳۹۹ به ۸۱/۵ درصد در انتهای خردادماه رسیده است. علاوه بر این، متوسط نسبت ذخیره قانونی در یک سال منتهی به پایان خردادماه ۱۴۰۰ به ۹/۷ درصد رسیده است. جدول ۱۰ جزئیات این آمار را نشان می دهد.

مانده کل تسهیلات اعطاشده سیستم بانکی در پایان خردادماه ۱۴۰۰ با ۵۳/۴ درصد رشد نسبت به خردادماه سال ۱۳۹۹ به ۳۱,۷۴۶/۰ هزار میلیارد ریال رسید. رشد سپردههای بانکها و مؤسسات اعتباری غیربانکی طی این مدت کمتر از تسهیلات پرداختی و معادل ۴۷/۱ درصد بود تا حجم این سپردهها به رقم ۴۳,۱۴۹/۴ هزار میلیارد

جدول ۱۰- مانده تسهیلات و سپردههای ریالی و ارزی بانکها و مؤسسات اعتباری

درصد تغییر خرداد ۱۴۰۰ نسبت به		مانده در پایان دوره					
خرداد ۱۳۹۹	اسفند ۱۳۹۹	خرداد ۱۴۰۰	اسفند ۱۳۹۹	خرداد ۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	
۵۳/۴	۱۳/۷	۳۱,۷۴۶/۰	۲۷,۹۲۲/۷	۲۰,۶۹۵/۷	۱۹,۳۵۵/۸	۱۵,۰۹۰/۲	تسهیلات (هزار میلیارد ریال)
۴۷/۱	۱۱/۳	۴۳,۱۴۹/۴	۳۸,۷۵۴/۶	۲۹,۳۲۶/۱	۲۷,۱۶۲/۸	۲۰,۶۷۳/۴	سپردهها (هزار میلیارد ریال)
۴۶/۴	۱۱/۸	۳۸,۹۴۷/۵	۳۴,۸۲۴/۰	۲۶,۵۹۷/۹	۲۴,۳۸۱/۱	۱۸,۵۶۸/۳	سپردهها پس از کسر سپرده قانونی (هزار میلیارد ریال)
-	-	۹/۷	۱۰/۱	۹/۳	۱۰/۲	۱۰/۲	نسبت ذخیره قانونی (درصد)
-	-	۸۱/۵	۸۰/۲	۷۷/۸	۷۹/۴	۸۱/۳	نسبت تسهیلات به سپردهها پس از کسر سپرده قانونی (درصد)

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، آمارهای بانکی

خدمات اختصاص یافته است. پس از سرمایه در گردش، ایجاد، توسعه و خرید کالای شخصی سه هدف بعدی پرداخت تسهیلات در این سال بوده‌اند که به ترتیب ۱۱/۳ درصد، ۸/۱ درصد و ۶/۱ درصد از مجموع کل تسهیلات اعطایی را به خود اختصاص داده‌اند. در بین بخش‌های اقتصادی نمایش داده شده در جدول ۱۱ که بر اساس طبقه‌بندی ISIC دسته‌بندی شده‌اند، بیشترین مقدار تسهیلات به منظور توسعه و همچنین به منظور ایجاد به بخش خدمات (به ترتیب ۳۲۲/۲ هزار میلیارد ریال و ۴۰۱/۵ هزار میلیارد ریال) و بیشترین تسهیلات به منظور خرید کالای شخصی به بخش بازرگانی (۵۱۷/۷ هزار میلیارد ریال) تعلق گرفته است.

در طول ۵ ماه ابتدایی سال ۱۴۰۰، در مجموع ۹۰,۰۰۷/۸ هزار میلیارد ریال تسهیلات توسط سیستم بانکی کشور به بخش‌های مختلف اقتصادی اعطا شده است که در مقایسه با ۵ ماه ابتدایی سال ۱۳۹۹ حدود ۷۸/۰ درصد رشد نشان می‌دهد. دو بخش خدمات و صنعت و معدن به ترتیب با ۴۱/۳ درصد و ۳۰/۶ درصد، بیشترین سهم را از دریافت این تسهیلات داشته‌اند. بخش بازرگانی نیز با دریافت حدود ۱۶/۱ درصد از این تسهیلات در رتبه سوم قرار دارد. در بین اهدافی که برای پرداخت این تسهیلات عنوان می‌شود، ۶,۱۰۳/۶ هزار میلیارد ریال تسهیلات تأمین سرمایه در گردش سهم ۶۷/۸ درصدی از کل این تسهیلات داشته که ۷۷/۵ درصد از آن به بخش‌های صنعت و معدن و

جدول ۱۱- تسهیلات پرداختی به تفکیک بخش‌های اقتصادی (هزار میلیارد ریال) و هدف از دریافت آنها در هر بخش (درصد از کل) در ۵ ماهه نخست سال ۱۴۰۰

هدف از دریافت / بخش اقتصادی	کشاورزی	صنعت و معدن	مسکن و ساختمان	بازرگانی	خدمات	متفرقه	کل بخش‌ها	درصد تغییر تسهیلات اعطایی به کل بخش‌ها نسبت به ۵ ماهه نخست ۱۳۹۹
مجموع کل	۶۱۹/۸	۲,۷۵۵/۶	۴۶۰/۰	۱,۴۵۳/۸	۳,۷۱۶/۶	۱/۹	۹,۰۰۷/۸	۷۸/۰
ایجاد	۱۸/۳	۱۲/۶	۲۰/۶	۴/۱	۱۰/۸	۳/۹	۱۱/۳	۷۰/۰
تأمین سرمایه در گردش	۷۱/۱	۷۹/۵	۳۵/۴	۵۲/۷	۶۸/۴	۸۶/۱	۶۷/۸	۹۸/۵
تعمیر	۰/۵	۱/۲	۱۷/۰	۰/۲	۰/۸	۰/۹	۱/۶	۱۳/۶
توسعه	۶/۴	۶/۰	۱۰/۳	۷/۱	۱۰/۰	۸/۷	۸/۱	۷۹/۰
خرید کالای شخصی	۰/۸	۰/۴	۰/۰	۳۵/۶	۰/۵	۰/۰	۶/۱	۵/۳
خرید مسکن	۰/۱	۰/۲	۱۵/۹	۰/۲	۰/۵	۰/۴	۱/۱	-۹/۵
سایر	۲/۸	۰/۰	۰/۷	۰/۱	۹/۱	۰/۱	۴/۰	۶۶/۰

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، تسهیلات پرداختی به تفکیک بخش‌های اقتصادی و هدف از دریافت تا انتهای مرداد سال ۱۴۰۰

۶. وضعیت مالی دولت

درصدی نسبت به رقم مصوب داشته است. علاوه بر این، تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (اعتبارات عمرانی) با عملکردی حدود ۴۵۵/۰ هزار میلیارد ریال، تحقق ۱۰۳/۳ درصدی را نسبت به مصوب سه ماهه قانون بودجه سال ۱۴۰۰ ثبت کرده است. تحقق عملکرد بالای تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به انتشار گسترده اسناد خزانه اسلامی و تخصیص به پیمانکار در فصل بهار ۱۴۰۰ بر می‌گردد. بر این اساس، تراز سرمایه‌ای (خالص واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای) دچار کسری ۴۲۶/۳ هزار میلیارد ریالی شده است. کسری تراز عملیاتی و سرمایه‌ای (به عنوان یکی از معیارهای کسری بودجه) از طریق خالص واگذاری دارایی‌های مالی و تنخواه بانک مرکزی پوشش داده شده است که به ترتیب ارقام ۵۲۱/۰ هزار میلیارد ریال و ۵۳۰/۳ هزار میلیارد ریال را ثبت کرده‌اند.

همچنین، طبق اطلاعات منتشرشده از سوی سازمان خصوصی‌سازی، از مجموع تکالیف بودجه‌ای واگذاری شرکت‌های دولتی در پنج ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۰ (۱,۰۶۶/۳ هزار میلیارد ریال)، تنها حدود ۲/۲ هزار میلیارد ریال تحقق یافته که گویای درصد تحقق حدوداً ۰/۲ درصدی است. جدول ۱۲ وضعیت عملکرد مالی دولت در سه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۰ را نمایش می‌دهد.

در هنگام تهیه این گزارش هیچ اطلاعات رسمی از صورت وضعیت عملکرد منابع و مصارف عمومی بودجه در سال ۱۴۰۰ منتشر نشده و آمار و اطلاعات استفاده شده به استناد انعکاس آمار در برخی از منابع غیر رسمی است. بر این اساس، کل منابع و مصارف عمومی دولت در فصل بهار ۱۴۰۰ به ترتیب برابر با ۱,۳۶۲/۸ هزار میلیارد ریال و ۱,۸۹۳/۰ هزار میلیارد ریال بوده است. نسبت عملکرد منابع عمومی به رقم مصوب سه ماهه قانون بودجه در سال ۱۴۰۰ معادل ۴۲/۷ درصد است. از طرفی نسبت عملکرد مصارف عمومی برابر با ۵۹/۳ درصد است. اختلاف ۱۶/۶ واحد درصدی تحقق منابع و مصارف عمومی در سه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۰ منجر به برداشت از تنخواه بانک مرکزی به مبلغ ۵۳۰/۳ هزار میلیارد ریال شد. در این دوره زمانی، حدود ۶۲۰/۰ هزار میلیارد ریال درآمدهای مالیاتی و گمرکی محقق شده که نشان‌دهنده تحقق ۷۶/۳ درصدی رقم مصوب بودجه است و با توجه به هزینه‌کرد جاری دولت، کسری تراز عملیاتی به ۶۲۵/۰ هزار میلیارد ریال رسیده است. در عین حال، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای با توجه به تحریم‌های ایالات متحده آمریکا و شیوع ویروس کرونا در جهان (کاهش تقاضای نفت خام و میعانات گازی) و ناتوانی در واگذاری اموال منقول و غیر منقول، عملکرد ۲/۹

جدول ۱۲- عملکرد مالی دولت در سه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۰ (هزار میلیارد ریال)

عنوان	قانون بودجه سال ۱۴۰۰	سه دوازدهم مصوب ۱۴۰۰	عملکرد سه ماهه نخست ۱۴۰۰	درصد عملکرد نسبت به مصوب سه ماهه
درآمدهای عمومی	۴,۵۴۹/۰	۱,۱۳۷/۲	۷۹۸/۰	۷۰/۲
مالیاتی و گمرکی	۳,۲۵۲/۴	۸۱۳/۱	۶۲۰/۰	۷۶/۳
سایر درآمدها	۱,۲۹۶/۶	۳۲۴/۲	۱۷۸/۰	۵۴/۹
اعتبارات هزینه‌ای	۹,۱۸۹/۲	۲,۲۹۷/۳	۱,۴۲۳/۰	۶۱/۹
تراز عملیاتی	-۴,۶۴۰/۲	-۱,۱۶۰/۰	-۶۲۵/۰	۵۳/۹
واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	۳,۹۵۵/۵	۹۸۸/۹	۲۸/۷۵	۲/۹
نفت و فرآورده‌های نفتی	۳,۴۹۲/۷	۸۷۳/۲	۲۵/۰	۲/۹
فروش و واگذاری اموال منقول و غیر منقول	۴۵۲/۸	۱۱۳/۲	۳/۰	۲/۷
واگذاری طرح تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	۱۰/۰	۲/۵	۰/۸	۳۰/۰
تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	۱,۷۶۲/۶	۴۴۰/۷	۴۵۵/۰	۱۰۳/۳
خالص واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	۲,۱۹۲/۸	۵۴۸/۲	-۴۲۶/۳	-
واگذاری دارایی‌های مالی	۴,۲۷۴/۷	۱,۰۶۸/۷	۵۳۶/۰	۵۰/۲
فروش و واگذاری اوراق مالی اسلامی	۱,۳۲۵/۰	۳۳۱/۳	۴۸۶/۰	۱۴۶/۷
واگذاری شرکت‌های دولتی	۲,۵۵۹/۰	۶۳۹/۸	۲/۰	۰/۳
دریافت اصل وام‌ها و استفاده از تسهیلات خارجی	۱۲/۷	۳/۲	۱/۵	۴۷/۱
برگشتی پرداخت‌های سال قبل	۱۶/۰	۴/۰	۸/۰	۱۹۹/۹
استفاده از صندوق توسعه ملی	۳۶۲/۰	۹۰/۵	۳۸/۵	۴۲/۵
تملك دارایی مالی	۱,۸۲۷/۴	۴۵۶/۹	۱۵/۰	۳/۳
خالص واگذاری دارایی‌های مالی	۲,۴۴۷/۳	۶۱۱/۸	۵۲۱/۰	۸۵/۲
کل منابع	۱۲,۷۷۹/۲	۳,۱۹۴/۸	۱,۳۶۲/۸	۴۲/۷
کل مصارف	۱۲,۷۷۹/۲	۳,۱۹۴/۸	۱,۸۹۳/۰	۵۹/۳
کسری تراز شکلی بودجه	۰/۰	۰/۰	۵۳۰/۳	-

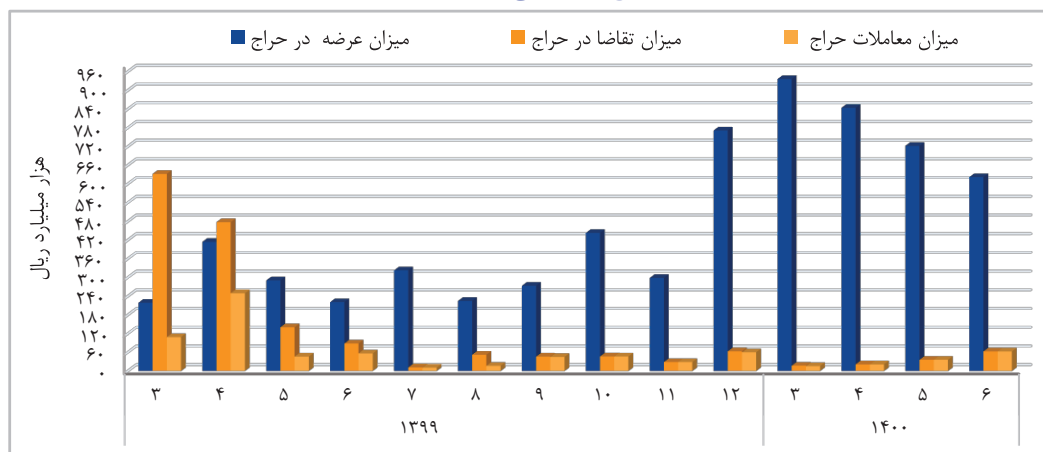
مأخذ: قانون بودجه سال ۱۴۰۰، خبرگزاری فارس، جزئیات دخل و خرج سه ماهه بودجه.

دولتی در بازار بین بانکی (بازار پول) و بازار سرمایه کرد که تا انتهای شهریورماه ۱۸ مرحله حراج برگزار شد. این بانک تا انتهای شهریورماه سال ۱۴۰۰ حدود ۳,۰۰۹/۶ هزار میلیارد ریال اوراق مباحه بدهی دولتی با نماد اراد و ۱۱۵/۰ هزار میلیارد ریال اوراق سلف موازی بر پایه نفت خام (در آخرین حراج شهریورماه ۱۴۰۰) در بازار بین بانکی عرضه کرد که با تقاضای ۱۳۸/۳ هزار میلیارد ریالی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی در این مکانیزم مواجه شد و نهایتاً وزارت امور اقتصادی و دارایی به عنوان عامل اصلی تصمیم‌گیرنده، با ۱۳۶/۹ هزار میلیارد ریال آن موافقت کرد. علاوه بر این، در بازار سرمایه (سامانه مظنه‌گیری سازمان بورس و اوراق بهادار) و فرآیند پذیرهنویسی ۲۹۵/۵ هزار میلیارد ریال اوراق بدهی دولتی خریداری شد. بر این اساس، از ابتدای سال تا انتهای شهریورماه کل اوراق بدهی دولتی معامله‌شده در بازار پول (حراج)، فرآیند مظنه‌گیری بازار سرمایه و پذیرهنویسی معادل ۴۳۲/۵ هزار میلیارد ریال ثبت شد که ۵۵/۸ درصد از آن (۲۴۱/۴ هزار میلیارد ریال) به دو برنامه فروش ۲۳ و ۳۰ شهریورماه برمی‌گردد. قابل ذکر است آخرین حراج برگزار شده مورخ ۳۰ شهریورماه ۱۴۰۰ عرضه ۱۱۵/۰ هزار میلیارد ریال اوراق سلف موازی استاندارد بر مبنای نفت خام داخلی است و متفاوت از اوراق مباحه با نماد اراد است. در مقام مقایسه، در نیمه نخست سال ۱۳۹۹، تقاضای دریافت اوراق بدهی دولتی در سامانه حراج، مظنه‌گیری و پذیرهنویسی معادل ۱,۳۳۹/۰ هزار میلیارد

سقف استفاده دولت از تنخواه‌گردان خزانه براساس قوانین و مقررات رقمی حدود ۴۱۲ هزار میلیارد ریال بود ولی براساس مصوبه مورخ ۲۹ خردادماه ۱۴۰۰ هیأت دولت، این رقم به مبلغی حدود ۵۴۹ هزار میلیارد ریال افزایش یافته است. دولت با استفاده از ظرفیت همین مصوبه توانست کسری بودجه در خردادماه (و احتمالاً ماه‌های دیگر) را جبران نماید. در ارتباط با انتشار اوراق بدهی دولتی، با توجه به وابستگی تاریخی اقتصاد ایران به صادرات نفت خام، خروج آمریکا از برجام در ابتدای سال ۱۳۹۷ و از سرگیری و اجرای دوباره تحریم‌ها علیه ایران از آبان‌ماه همان سال، کاهش درآمدهای نفتی را برای سال‌های آتی اجتناب ناپذیر کرد و این کاهش باعث شد تا انتشار اوراق بدهی دولتی از سال ۱۳۹۸ در راستای تأمین کسری بودجه رشد قابل توجهی داشته باشد. انتشار این اوراق در این سال‌ها از سقف مصوب قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فراتر رفته است. با مجوزهای ناشی از مصوبات شورای عالی هماهنگی اقتصادی، انتشار اوراق بدهی دولتی در سال ۱۳۹۹ به ۲,۰۲۴/۷ هزار میلیارد ریال رسید که ۱۲۹/۵ درصد بیشتر از رقم مصوب قانون بودجه این سال بود. در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ نیز رشد ۵۰/۵ درصدی برای انتشار اوراق بدهی نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۹ در نظر گرفته شد تا به ۱,۳۲۵/۰ هزار میلیارد ریال برسد. بر این اساس، بانک مرکزی با همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی از خردادماه سال ۱۴۰۰ شروع به برگزاری حراج هفتگی اوراق بدهی

کلان اقتصادی کشور می‌تواند جذابیت بازار اوراق بدهی را افزایش داده تا تأمین مالی بیشتری نیز از این کانال صورت پذیرد. در غیر این صورت حتی با افزایش نرخ بازده تا سررسید و کاهش زمان سررسید نمی‌توان انتظار تأمین مالی پایدار و قابل توجهی را داشت. لازم به ذکر است که نرخ بازده تا سررسید به مرور در حال افزایش است و ممکن است در نیمه دوم سال این نرخ به طور قابل توجهی افزایش و سررسید اوراق کاهش یابد، زیرا دولت جهت جبران کسری تراز شکلی بودجه در ماه‌های اخیر از تمام ظرفیت تنخواه‌گردان خزانه استفاده کرده است. نمودار ۸ وضعیت عرضه، تقاضا و معاملات ثبت‌شده اوراق بدهی دولتی را در حراج‌های بانک مرکزی تا انتهای شهریورماه سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد.

نمودار ۸- صورت وضعیت حراج اوراق بدهی دولت از ابتدا تا انتهای شهریورماه ۱۴۰۰

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش هفتگی حراج اوراق بدهی دولت

اسلامی (اوراق بدهی دولتی غیرنقدی) توسط دولت منتشر شده و در فرآیند تخصیص به پیمانکاران قرار گرفته است.

علاوه بر این، بر اساس گزارش وزارت امور اقتصادی و دارایی در ۶ ماه ابتدایی سال ۱۴۰۰ معادل ۸۱۰/۰ هزار میلیارد ریال اسناد خزانه

۷. بازار سرمایه

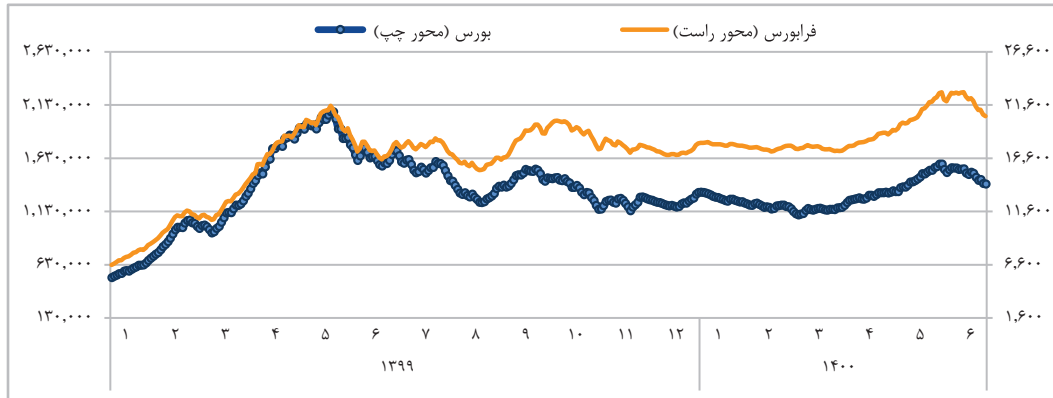
فضای بی‌اعتمادی ایجادشده در بازار سرمایه در نیمه دوم سال ۱۳۹۹ و نااطمینانی در خصوص رفع تحریم‌ها و آینده بازار ارز و همچنین کاهش نقدشوندگی بازار با وجود دامنه نوسان نامتقارن موجب شد که شاخص کل بورس در آغاز سال ۱۴۰۰ ریزش دوباره را تجربه کرده و در انتهای فروردین‌ماه با رشد منفی ۶/۸ درصدی نسبت به ابتدای سال به ۱۰,۲۱۹/۷ هزار واحد برسد. شرایط کلان اقتصادی و تداوم فضای بی‌اعتمادی، با وجود بازگشت دامنه نوسان قیمت به حالت سابق (منفی ۵/۰ درصد تا مثبت ۵/۰ درصد)، در نهایت موجب کاهش ۱۵/۳ درصدی شاخص کل از ابتدای سال ۱۴۰۰ تا هفته اول خردادماه گردید. در ادامه جذابیت قیمتی بسیاری از بنگاه‌های حاضر در بازار سرمایه، خروج بخش قابل توجهی از فروشندگان از بازار، ثبات نرخ دلار در محدوده ۲۴۰/۰ هزار ریال و ابلاغ مصوبات شورای عالی هماهنگی اقتصادی در حمایت از بازار همچون تخصیص یک درصد از منابع صندوق توسعه ملی به صندوق تثبیت بازار، لغو ممنوعیت

اعطای تسهیلات بانکی به شرکت‌های سرمایه‌گذاری، هولدینگ‌های سرمایه‌گذاری و کارگزاری برای حمایت از بازار و توسعه سرمایه‌گذاری آنها در سهام و واریز ۸۰/۰ درصد درآمد ناشی از مالیات نقل و انتقال سهام در سال ۱۴۰۰ به عنوان آورده دولت به حساب صندوق تثبیت بازار باعث شد شاخص کل بورس از هفته دوم خرداد صعودی شود و با رشد ۵/۳ درصد نسبت به هفته اول خردادماه سال ۱۴۰۰ به سطح ۱۰,۱۶۸/۶ هزار واحد در آخرین روز کاری خردادماه برسد. همچنین قرار گرفتن در فصل برگزاری مجامع سالانه و تقسیم سود، رشد نرخ ارز در کنار عدم جذابیت بازار رمزارزها برخلاف ماه‌های ابتدایی سال و کاهش نرخ سود در بازار بین‌بانکی در کنار اعلام نتایج انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۰ موجب تداوم رشد شاخص کل تا هفته اول شهریورماه شد و شاخص کل به ۱۰,۵۷۳/۴ هزار واحد رسید که رشد ۳۴/۶ درصدی را نسبت به انتهای خردادماه سال جاری نشان می‌دهد. پس از رشد قابل توجه شاخص کل از هفته دوم خرداد تا

دوره تجربه کرد، به طوری که از ابتدای فصل تابستان ۱۴۰۰ تا انتهای هفته اول شهریورماه رشد ۳۱/۷ درصدی را ثبت کرد و در ادامه، روند آن نزولی شد و در آخرین روز کاری شهریورماه با افت ۹/۸ درصدی نسبت به هفته اول شهریورماه به ۲۰/۵ هزار واحد رسید. نمودار ۹ تحولات روزانه شاخص‌های کل بورس و فرابورس را از ابتدای سال ۱۳۹۹ تا انتهای شهریورماه ۱۴۰۰ به صورت روزانه به تصویر می‌کشد.

انتهای هفته اول شهریورماه و رسیدن به سطح مقاومت ۱,۶۰۰/۰ هزار واحد، با کاهش نرخ ارز در بازار آزاد و وعده آزادسازی واردات خودرو، فروش‌های هیجانی از سوی سهامداران شدت گرفت، به گونه‌ای که شاخص کل در آخرین روز کاری شهریورماه با افت ۱۱/۹ درصدی نسبت به هفته اول شهریورماه به ۱,۳۸۶/۵ هزار واحد رسید. در این میان، فرابورس ایران هم روندی مشابه بورس اوراق بهادار تهران را در این

نمودار ۹- شاخص کل بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران

مأخذ: سایت اینترنتی بورس اوراق بهادار تهران، قابل دسترسی در <http://new.tse.ir> و فرابورس ایران، قابل دسترسی در <http://ifb.ir>

بازار بورس در آخرین روز کاری شهریور به ۵۳,۴۲۷/۸ هزار میلیارد ریال رسید که ۱۱/۰ درصد کمتر از انتهای شهریور سال قبل است. شاخص هم‌وزن در انتهای فصل تابستان ۱۴۰۰ معادل ۵/۵ درصد نسبت به انتهای سال ۱۳۹۹ کاهش یافته و در طول یک سال منتهی به شهریورماه ۱۴۰۰ معادل ۰/۱ درصد کاهش داشته که در مقیاس سالانه کمتر از کاهش شاخص کل (۱۳/۱ درصد) است. بنابراین در این یک سال به طور متوسط شرکت‌های کوچک‌تر با کاهش قیمت سهام کمتری نسبت به شرکت‌های بزرگ‌تر مواجه شده‌اند. جدول ۱۳ اهم این آمار و ارقام را نشان می‌دهد.

براساس گزارش‌های ماهانه بورس تهران، در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ حدود ۷۸۸/۶ میلیارد سهم در بورس تهران مورد معامله قرار گرفت که ۲۷/۷ درصد کمتر از حجم معاملات سهام در مدت مشابه سال قبل بود. به دلیل کاهش قابل توجه قیمت سهام، ارزش معاملات سهام کاهش ۶۲/۹ درصدی را در همین مدت تجربه کرد و به ۵,۲۷۵/۲ هزار میلیارد ریال رسید. البته ارزش معاملات بازار اوراق بدهی و صندوق‌های قابل معامله در همین مدت به ترتیب رشدهای ۲۷۶/۰ درصدی و ۱۴۶/۰ درصدی را تجربه کرد، اما به دلیل سهم کم آنها از بازار، در نهایت ارزش کل معاملات ۵۳/۳ درصد کاهش یافت. ارزش

جدول ۱۳- برخی شاخص‌ها و آمار مهم بورس اوراق بهادار تهران

انتهای دوره				در طول دوره				
شاخص صنعت	شاخص مالی	شاخص کل	شاخص کل هم‌وزن	ارزش بازار	ارزش کل معاملات	ارزش معاملات سهام	حجم معاملات سهام	
(هزار واحد)	(هزار واحد)	(هزار واحد)	(هزار واحد)	(هزار میلیارد ریال)	(هزار میلیارد ریال)	(هزار میلیارد ریال)	(میلیارد سهم)	
۱,۲۶۹/۹	۱,۵۵۸/۸	۱,۳۸۶/۵	۴۱۵/۵	۵۳,۴۲۷/۸	۶,۹۵۰/۶	۵,۲۷۵/۲	۷۸۸/۶	شش ماهه نخست ۱۴۰۰
۱,۴۱۵/۰	۲,۰۸۸/۰	۱,۵۹۵/۲	۴۱۵/۹	۶۰,۰۳۵/۹	۱۴,۸۷۲/۱	۱۴,۲۰۶/۷	۱,۰۹۰/۱	شش ماهه نخست ۱۳۹۹
-۱۰/۳	-۲۵/۳	-۱۳/۱	-۰/۱	-۱۱/۰	-۵۳/۳	-۶۲/۹	-۲۷/۷	درصد تغییر

مأخذ: سایت اینترنتی بورس اوراق بهادار تهران، قابل دسترسی در <http://new.tse.ir> و فرابورس ایران، قابل دسترسی در <http://ifb.ir>

همچنین شش شرکت برای اولین بار سهام خود را وارد بورس کردند که در مجموع به تأمین مالی ۴۰/۴ هزار میلیارد ریالی از این طریق منجر شد.

جدول ۱۴ جزئیات روش‌های مختلف تأمین مالی شرکت‌های بورسی را در شش ماه نخست سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ با هم مقایسه می‌کند.

شرکت‌های حاضر در بورس تهران از ابتدای سال تا انتهای تابستان سال ۱۴۰۰ معادل ۴۷۵/۶ هزار میلیارد ریال تأمین مالی انجام دادند که ۸۰/۹ درصد آن از طریق افزایش سرمایه (مطالبات و آورده نقدی یا اندوخته‌ها و سود انباشته) و ۱۰/۶ درصد آن با انتشار اوراق بدهی و اوراق اختیار فروش تبعی صورت گرفت.

جدول ۱۴- روش‌های تأمین مالی شرکت‌های حاضر در بورس (هزارمیلیارد ریال-درصد)

درصد تغییر شش ماهه ۱۴۰۰ به شش ماهه ۱۳۹۹	شش ماهه نخست سال ۱۳۹۹		شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰		
	سهام از کل	ارزش	سهام از کل	ارزش	
۱۱۸/۹	۱۰۰/۰	۴۷۵/۶	۱۰۰/۰	۲۱۷/۳	جمع کل
-۶۳/۹	۸/۵	۴۰/۴	۵۱/۴	۱۱۱/۸	عرضه اولیه
۲۶۴/۵	۸۰/۹	۳۸۴/۷	۴۸/۶	۱۰۵/۵	افزایش سرمایه (به جز تجدید ارزیابی دارایی)
۱۴۷/۰	۵/۲	۲۴/۷	۴/۶	۱۰/۰	انتشار اوراق بدهی
۱۵۴/۴	۵/۴	۲۵/۹	۴/۷	۱۰/۲	انتشار اوراق اختیار فروش تبعی

مأخذ: شرکت بورس اوراق بهادار تهران، مدیریت آمار و اطلاعات، گزارش تفصیلی ماهانه بازار، شهریور ۱۴۰۰

۸. سایر تحولات

اقدام کرده‌اند. البته واردات لوازم خانگی از سال ۱۳۹۷ به این سو ممنوع بوده است، اما از سال ۱۳۹۸ مجوزی به مرز نشینان برای واردات این اقلام اعطا شد که در عمل واردات را با هزینه‌ای بالاتر امکان‌پذیر می‌کرد. به گفته دبیر انجمن صنایع لوازم خانگی ایران، درخواست تولیدکنندگان این صنایع ادامه ممنوعیت واردات در قانون برنامه هفتم توسعه بوده تا این صنعت به بلوغ برسد. شکی نیست که همچون صنعت خودروسازی، می‌توان این درخواست را حتی پس از برنامه هفتم توسعه تمدید کرد. اشتغال بیش از حد و غیربهره‌ور در این شرایط می‌تواند دولت را مجاب به ادامه حمایت کند. این وضعیت می‌تواند منجر به افزایش رفاه گروهی از افراد شاغل در این صنعت و در مقابل تحمیل زیان انباشته قابل توجه به اقتصاد کشور و عموم مردم شود.

در عین حال اگر سایر صنایع کشور نیز از این فرآیند الگو گرفته و راه مشابهی را طی کنند، به زودی با اقتصادی بسته و ورشکسته مواجه خواهیم بود که تولید ملی آن به دلیل دوری از میدان رقابت جهانی روزبه‌روز ضعیف‌تر شده و نتیجه آن سطوح نازل‌تر رفاه مردم است. در واقع در این فرآیند مردم در وهله اول حق انتخاب خود را و متعاقب آن بهره‌وری و رفاه را از دست خواهند داد. با کاهش رفاه مردم، حتی در صورت بازگرداندن حق انتخاب و لغو ممنوعیت واردات، گزینه‌های انتخابی متناسب با قدرت خرید مردم بسیار محدود خواهند بود. با فرض آزادسازی واردات خودرو، چند درصد مردم ایران توان خرید خودروهای واردشده را خواهند داشت؟ احتمالاً برای بخش قابل توجهی از مردم ایران آزادسازی واردات خودرو صرفاً به دلیل اثر آن بر کاهش قیمت خودروهای تولید داخل مطلوب خواهد بود و نه به دلیل گسترده‌تر شدن حق انتخاب آنها.

طرح ساماندهی واردات خودرو حتی پیش از ممنوعیت واردات خودرو از سال ۱۳۹۷ به این سو، در دستور کار مجالس مختلف بوده و هر از چند گاهی تلاش شده است تا با تسهیل واردات خودرو از انحصار موجود در بازار داخلی خودرو کاسته شود. در آخرین تلاش در اواخر شهریورماه سال جاری، مجلس شورای اسلامی با اصلاح تبصره‌ای از این طرح و تصویب آن تلاش کرد تا واردات خودرو را در ازای صادرات خودرو و کالاهای مربوط به خودرو یا بدون انتقال ارز به شرطی که هیچ تعهد ارزی جدیدی برای کشور ایجاد نکند، امکان‌پذیر کند. این مسأله اما به سد شورای نگهبان برخورد کرد و تا زمان تهیه این گزارش، سرنوشت نهایی این طرح مشخص نشده است. عمده مخالفت‌ها با این طرح در پوشش حمایت از تولید ملی است که در ایرادات شورای نگهبان نیز مستتر است. البته وزیر صنعت، معدن و تجارت و مقامات بانک مرکزی نیز مخالفت خود را با این طرح از منظر مشکل تأمین ارز و کسری تراز پرداخت‌ها بیان کرده‌اند. این در حالی است که در این طرح تنظیم قوانین و مقررات مربوطه به وزارت صنعت، معدن و تجارت واگذار شده و تصریح شده است که نیازی به تأمین ارز از سوی بانک مرکزی نیست. در عین حال موافقان استدلال می‌کنند که از آنجایی که در این طرح تعیین سقف واردات خودرو و همچنین تعیین خودروهای مجاز برای واردات بر اساس میزان کمبود عرضه به شورای رقابت سپرده شده تا بازار داخلی دچار لطمه نشود، نباید نگران لطمه خوردن به تولید داخلی بود. در این میان آنچه کمترین توجه به آن معطوف شده، نظر مردم به عنوان ذینفعان اصلی این مسأله و احترام به حق انتخاب مصرف‌کننده است. اخیراً تولیدکنندگان لوازم خانگی نیز با تاسی از وضعیت بازار خودرو، مسیر مشابهی را پیموده و نسبت به اعمال ممنوعیت واردات این اقلام

گزارش فصلی تحولات اقتصاد ایران | شماره ۲۴ | مهر ۱۴۰۰

تهیه شده در مدیریت تحقیقات اقتصادی بانک خاورمیانه
کارشناسان: یاسر پاکدامن و حسین سلطان آبادی

طراح ساختار بصری: حنا نیه نیازمند
گرافیکست و صفحه آرا: میترا دهقانی

ساختمان ادارات مرکزی بانک خاورمیانه

تهران، خیابان احمد قصیر(بخارست)، نبش خیابان پنجم، شماره ۲

تلفن ۴۲۱۷۸۰۰۰ (۰۲۱) فکس ۱۰۹۵ ۸۸۷۰ (۰۲۱)

کدپستی ۱۵۱۳۶۴۵۷۱۷ صندوق پستی ۴۴۴۵-۱۵۸۷۵

www.middleeastbank.ir

info@middleeastbank.ir